

Entre el conflicte polític i el consens social
La gestió comunitària de la cultura al Casal de Barri Prosperitat

Alumne: Adrián Bernal Herce

Tutora: Amanda Braga de Melo Fadigas

Treball Final del Màster de Gestió Cultural

Universitat Oberta de Catalunya

Curs 2021/2022

ÍNDEX

1. Llista de figures.....	3
2. Resum.....	4
3. Introducció.....	5
4. Plantejament.....	6
4.1. Justificació.....	6
4.2. Hipòtesi i pregunta d'investigació.....	7
4.3. Objectius.....	8
5. Metodologia.....	9
6. Estat de la qüestió.....	12
7. Marc conceptual.....	13
8. Resultats.....	17
8.1. Observació participant.....	17
8.2. Anàlisi de contingut.....	23
8.3. Entrevistes.....	27
9. Conclusions.....	38
10. Referències.....	42
10.1. Bibliografia.....	42
10.2. Bibliografia web.....	43

1. LLISTA DE FIGURES

Figura 1: Objectius de la recerca.....	8
Figura 2: Entrevistes.....	11
Figura 3: Punts tractats, per temàtica, a l'assemblea gestora durant abril i maig de 2022.....	23
Figura 4: Punts tractats, per temàtica, a l'assemblea gestora durant febrer de 2021 i maig de 2022	25

2. RESUM

El Casal de Barri Prosperitat, al districte barcelonès de Nou Barris, és un equipament municipal de proximitat que funciona des dels seus inicis mitjançant un conveni de gestió cívica amb l'Ajuntament. La intenció d'aquest treball és indagar en les conseqüències polítiques d'aquest model de gestió, a partir de la realització d'un estudi de cas especialment centrat en el principal espai de participació i decisió de l'equipament, l'assemblea gestora. A través de l'observació participant d'aquestes assemblees, l'anàlisi documental de diversos materials i entrevistes en profunditat a persones implicades en la gestió del Casal, l'estudi revisa el paper crucial de diversos aspectes, com ara el consens com a mecanisme de decisió o el conflicte com a lluita de legitimitats, que fan de la gestió cívica o comunitària de la cultura una eina de transformació social.

Paraules clau: gestió cívica, gestió comunitària, cultura comunitària, participació ciutadana, Casal de Barri Prosperitat, barri de la Prosperitat, Nou Barris.

3. INTRODUCCIÓ

El Casal de Barri Prosperitat, al districte barcelonès de Nou Barris, és un equipament municipal de proximitat inaugurat l'any 1988. Des dels seus inicis, ha estat gestionat de manera comunitària per diverses organitzacions del territori en les quals l'Ajuntament ha delegat —l'associació de veïnes del barri;¹ la federació d'entitats Prosperitat Cultura en Acció; i l'hereva d'aquesta i actual entitat gestora, l'associació Prosperitat Cultura en Acció 2.² El Casal està ubicat a la plaça Àngel Pestaña, anomenada així en memòria del conegut militant anarcosindicalista, i inaugurada el 1986 (abans, fruit d'una estafa immobiliària, hi havia a la zona que ara ocupa la plaça un assentament de barraques; les persones que hi vivien van ser real·lotjades en habitatges dignes l'any 1983). Tant per la seva situació cèntrica com pel moviment que el mateix Casal genera, amb el temps la plaça esdevingué el cor del barri (Hernández, 2021b), sent remodelada el 2001 per l'estudi de l'arquitecte Enric Miralles.

La Prosperitat és un barri relativament nou els primers carrers del qual es començaren a construir a inicis dels anys vint del segle passat (Abeyà, 2019, p. 84). Inicialment formava part de Sant Andreu, però amb la divisió administrativa de 1984 va passar a ser inclòs en el recentment creat districte de Nou Barris (Casal de Barri Prosperitat, s.d.a). Les successives onades migratòries —de la resta de Catalunya, després de la I Guerra Mundial; de la resta de l'Estat, a partir de la dècada dels quaranta; i de fora de l'Estat, als anys noranta— transformaren el paisatge de boscos i camps de conreu en un barri densament poblat,³ d'urbanització desordenada i amb una intensa història de lluites i reivindicacions, especialment relacionades amb la manca de serveis públics. El mateix Casal de Barri, i la consecució de la seva gestió ciutadana, és una de les conquestes més significatives del veïnat, que venia demanant-ho des dels anys setanta. La Prosperitat limita amb els barris de la Trinitat Nova, les Roquetes, Verdum, la Guineueta, Porta i Sant Andreu (tots a Nou Barris excepte aquest últim).

La gestió cívica està molt estesa a Nou Barris, amb setze equipaments municipals de caràcter cultural, social o esportiu autogestionats (Castro i Rodrigo, 2018), quatre d'ells a la Prosperitat. Com ja he assenyalat, qui gestiona a hores d'ara el Casal de Barri és l'associació Prosperitat Cultura en Acció 2, una entitat formada per «veïns i veïnes amb la voluntat d'apropar les activitats dels equipaments a la realitat i necessitats del territori i de les persones» (Prosperitat Cultura en Acció 2, 2021). El principal òrgan de la PCA és la seva junta, escollida per les sòcies a l'assemblea general. No obstant això, als equipaments i projectes que l'associació gestiona, «les comissions formades pels usuaris, entitats, treballadors i col·laboradors organitzen les activitats i les doten de pressupost, amb la màxima autonomia en la seva gestió».

1 En el present treball faré servir el femení plural com a genèric.

2 Aquesta última també apareixerà esmentada al llarg del present text per les seves sigles: PCA.

3 Actualment, té més de 26.000 habitants per a 59 hectàrees de superfície (Ajuntament de Barcelona, s.d.c).

4. PLANTEJAMENT

4.1. Justificació

En un context de crisi permanent del capitalisme i de qüestionament constant, per part de certs sectors de la societat, del finançament públic de la cultura —d'acord amb la seva capacitat de ser rendible en termes monetaris i a la seva suposada utilitat—, la gestió comunitària suposa un gir gairebé copernicà en els debats sobre els models de creació, producció, difusió o avaluació dels processos culturals, i ho és, principalment, perquè desplaça els eixos del conflicte.

Per una banda, el concepte de cultura no es limita aquí a la dicotomia «ús» contra «consum», sinó que hi inclou també totes les fases per les quals passa un projecte,⁴ intentant aplicar les mateixes lògiques assembleàries i horitzontals a cada una d'elles. Per l'altra banda, si bé la sostenibilitat econòmica de tota acció cultural continua essent clau en qualsevol model, a la gestió ciutadana canvia la manera de mesurar el seu impacte social i es nega radicalment el paper dels mercats com a mecanismes que validin què arriba als públics i què no, tot anant encara més enllà que les tesis basades en la defensa de la quota o l'excepció.

No es tracta ja (almenys, no únicament) de què certes disciplines, tot i ser deficitàries, mereixen el suport de les administracions —a conseqüència d'un reconeixement de la importància històrica de les arts o de la voluntat de mantenir un ecosistema cultural el més viu i plural possible—, sinó que la gestió comunitària permet crear les condicions perquè les persones inventin les seves metes. És a dir: la gestió comunitària permet crear les condicions per assolir una veritable democràcia cultural.

Tot i ser una pràctica que fa dècades que funciona i «haver-se mostrat com una alternativa sòlida i un bon complement vers les institucions públiques i les anomenades “indústries culturals”, encara no ha consolidat la seva relació amb l'Ajuntament» (Castro i Rodrigo, 2018, p. 11) ni tampoc s'ha desenvolupat a fons el concepte (Font, Ojeda i Urbano, 2015). Aquest treball presenta, doncs, una bona oportunitat per valorar adequadament l'impacte i fites de la gestió comunitària, així com per desplegar amb una mica més de profunditat les bases teòriques i les implicacions polítiques del model. La intenció és generar un estudi de referència aplicable a equipaments similars al Casal de Barri Prosperitat, en un moment on els mèrits de la gestió ciutadana estan sent posats en dubte per l'administració —en paraules de la Plataforma de Gestió Ciutadana de Barcelona (2021)— en una «deriva cap al concurs de gestió cívica en la negociació dels nous convenis» (quan, històricament, s'havien resolt per adjudicació directa a entitats del territori).

4 «El que succeeix en el transcurs de creació d'un projecte sovint és més important i significatiu que el resultat final» (Ajuntament de Barcelona, 2018b, p. 12).

En relació amb les mancances conceptuals que acabem d'esmentar, i des de l'àmbit tant personal com laboral, com a treballador (i, prèviament, militant) d'un equipament que funciona mitjançant la gestió comunitària —el mateix Casal de Barri Prosperitat—, considero fonamental poder aprofundir en l'estudi del model i en les conseqüències que aquest té sobre els processos culturals i polítics locals. Penso que les persones que ens dediquem professionalment a dinamitzar propostes artístiques desenvolupades de manera comunitària hem de ser les primeres a comprendre les relacions entre les pràctiques i les teories, entre els discursos i les accions, entre la cultura i la política, entesa ara aquesta última no com a dedicació professional, sinó com a espai de negociació, de reivindicació i de construcció col·lectiva.

El fet de dedicar el Treball Final de Màster precisament al meu espai de treball ha significat per a mi un importantíssim pas endavant a l'hora de conèixer els fonaments tant del Casal com de la gestió comunitària. Espero així contribuir a la creació de coneixement i al desenvolupament crític de la gestió cultural, especialment quan aquesta aspira a ser una eina de transformació social.

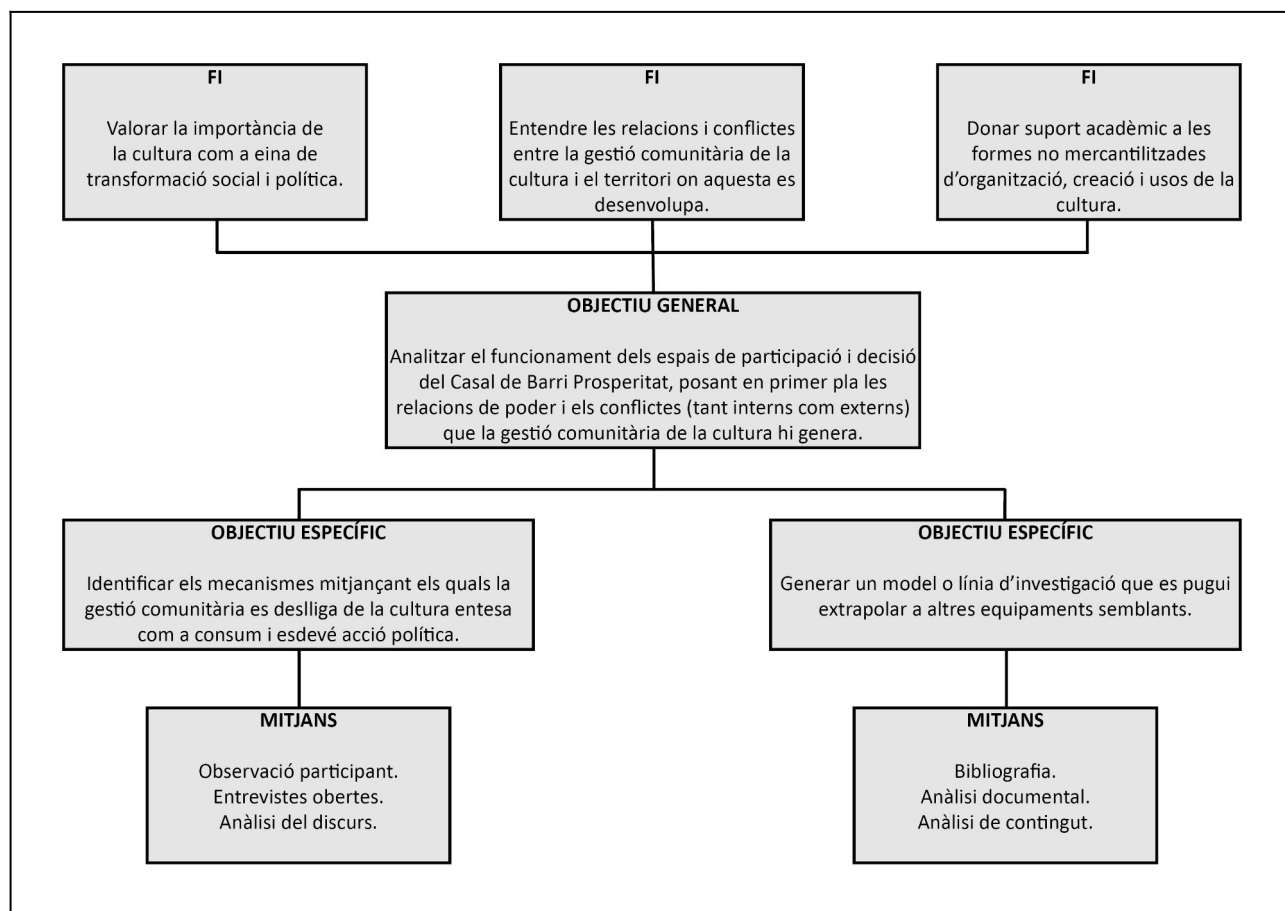
4.2. Hipòtesi i pregunta d'investigació

La meua hipòtesi principal de treball és que la gestió comunitària, en el cas específic del Casal de Barri Prosperitat, és fonamentalment una eina de transformació social on la cultura, entesa de manera crítica i no com a producte de consum, serveix per qüestionar les relacions de poder entre ciutadania i institucions.

A partir d'aquesta hipòtesi, plantejo inicialment una única pregunta d'investigació: quins són els mecanismes concrets mitjançant els quals la gestió comunitària de la cultura al Casal de Barri Prosperitat esdevé un fet polític?

4.3. Objectius

Figura 1: Objectius de la recerca.

Font: elaboració pròpia.

L'objectiu general d'aquest treball és analitzar el funcionament dels espais de participació i decisió del Casal de Barri Prosperitat, posant en primer pla les relacions de poder i els conflictes (tant interns com externs) que la gestió comunitària de la cultura hi genera.

Com a objectius específics, en primer lloc, vull identificar els mecanismes mitjançant els quals la gestió comunitària es deslliga de la cultura entesa com a consum i esdevé acció política.

En segon lloc, amb l'estudi de cas pretenc generar un model o línia d'investigació que es pugui extrapolar a altres equipaments semblants.

5. METODOLOGIA

La metodologia emprada per tractar de resoldre aquests interrogants ha estat qualitativa, girant fonamentalment al voltant de l'estudi de cas, on «els mètodes de recollida de dades se sobreposen i no tenen fronteres definides» i combinen «mètodes i tècniques d'investigació» (Castellanos Pineda, 2014, pp. 18-19), entre les quals podem assenyalar com especialment útils per al present treball l'observació participant, l'entrevista, i l'anàlisi de contingut i del discurs. Aquest estudi de cas ha estat de tipus únic —tot seguint la classificació de Quaranta— i intrínsec —segons Stake (totes dues fonts citades a Castellanos Pineda, 2014, pp. 18-19).⁵ Aquesta forma de recerca ha resultat adequada per a l'objecte de la investigació perquè se centra en un cas individual (Stake, citat a Castellanos Pineda, 2014, p. 19) que no es pot controlar totalment, es desenvolupa en la vida real i planteja les preguntes «com» i «per què» (Yin, citat a Castellanos Pineda, 2014, p. 19).

L'observació participant, realitzada durant els mesos d'abril i maig de 2022, ha implicat la interacció amb les persones participants en el principal espai de decisió del Casal, l'assemblea gestora, on setmanalment es reuneixen treballadores i voluntàries, i on també es reben les peticions i propostes puntuals del veïnat. En concret, vaig assistir a cinc assemblees: dues a l'abril (els dilluns 4 i 25; les altres dues setmanes del mes es va decidir no fer cap assemblea, ja que moltes de les persones que hi participen habitualment sortien de la ciutat, amb motiu de la Setmana Santa) i tres al maig (aquest mes no hi hagué assemblea gestora el dia 2, perquè coincidia amb un Consell de Barri⁶ on es parlava d'un tema clau per al veïnat,⁷ ni el dia 30, en plena setmana de Festa Major de Prosperitat, també gestionada comunitàriament i de la qual el Casal és part de l'organització).

Com a principal espai de decisió del Casal, em semblava que l'assemblea gestora era el lloc perfecte per començar la recollida d'informació i poder tenir una panoràmica de la relació amb la resta de comissions. Volia identificar adequadament els col·lectius presents habitualment a les gestores, així com els possibles conflictes i els discursos i temàtiques recurrents, per desenvolupar-les més endavant amb les altres tècniques d'investigació.

5 El cas «s'escull perquè a l'investigador li interessa analitzar les seves particularitats. El seu valor és el cas en si mateix» (Castellanos Pineda, 2014, p.19).

6 «El Consell de Barri és un òrgan de participació ciutadana creat per resoldre totes les qüestions referents al barri. Un punt de trobada per millorar la qualitat de vida urbana de la nostra ciutat [...] Està format per regidors del districte, els representants dels grups polítics, serveis, entitats i associacions i evidentment els ciutadans» (Ajuntament de Barcelona, s.d.a).

7 Em refereixo al projecte per convertir el solar de l'antiga fàbrica Ideal Plàstica Flor —on actualment hi ha un aparcament— en un equipament municipal, les característiques concretes del qual han generat un important conflicte entre el Districte de Nou Barris i l'Associació Veïnal de Prosperitat (Rodríguez, 2021).

De fet, d'aquesta observació participant (que vaig registrar mitjançant apunts escrits), surt una primera classificació, per àmbits, dels punts tractats; classificació que vaig ampliar després a l'anàlisi de contingut. En concret, aquesta anàlisi s'ha realitzat amb les actes de les assemblees gestores, i amb la web i les xarxes socials del Casal. Com acabo de comentar, amb l'anàlisi de les actes —revisades des de febrer de 2021 fins al maig de 2022— volia comprovar si es podien validar les categories temàtiques establertes a l'observació participant; és a dir, si hi apareixien també aquí de manera constant i les podia considerar, per tant, referents sòlids per a noves investigacions. Igualment, m'interessava conèixer les mitjanes d'assistència i punts tractats.

Com he dit, també vaig aplicar l'anàlisi de contingut, de manera focalitzada, a la web del Casal, per entendre com l'equipament es mostra a si mateix a partir de les descripcions que l'entitat fa de l'assemblea gestora, la gestió comunitària o el paper de la PCA. Respecte de les xarxes socials, vaig considerar que podia resultar interessant revisar els continguts que el Casal difon a través d'aquests canals de comunicació —possiblement, els més utilitzats avui dia per qualsevol organització— a partir d'una divisió bàsica: continguts d'Instagram (publicats entre gener i juny del present any) amb un discurs explícitament polític, i continguts sense aquesta mena de discurs. Per últim, en les primeres versions del treball pretenia abastar amb l'anàlisi de contingut més materials, com ara fotografies, vídeos, publicacions o comunicats, però finalment ho vaig descartar per manca de temps i espai.

Les entrevistes han sigut en profunditat, a persones també vinculades a l'assemblea gestora, i podríem considerar-les entrevistes narratives o històries de vida, ja que s'han centrat en la biografia en primera persona de les entrevistades, en relació especialment amb l'objecte d'estudi, però abordant un marge de temps ample que recollia moltes experiències diferents i significatives. De fet, el contingut de les entrevistes ha resultat tan interessant per a la recerca que he prioritzat la qualitat i extensió d'aquestes sobre la quantitat: inicialment havia previst fer-ne vuit o deu; finalment n'he completat quatre. Totes es van realitzar presencialment, i vaig gravar l'àudio per poder transcriure i analitzar amb calma el contingut.

La principal tècnica emprada per abordar les entrevistes ha estat l'anàlisi de discurs, que permet fer explícita la «relació que hi ha entre el poder i la construcció del coneixement» (Cantó-Milà, 2012, p. 24) a partir de la revisió dels continguts implícits del discurs. M'interessava especialment esbrinar com les persones implicades al Casal de Barri articulen i interrelacionen la gestió comunitària de la cultura amb altres factors rellevants per a la recerca, com el conflicte polític, la relació amb el territori o la participació ciutadana. Això ho he intentat assolir deixant «que el discurs social que [les persones entrevistades] han interioritzat i que contribueixen a modelar ens arribi a partir de les seves paraules i gestos» (Cantó-Milà, 2012, p. 24).

Figura 2: Entrevistes.

Entrevista #	Nom	Espais de participació al Casal	Espai de participació previ	Data entrevista	Lloc	Durada (total)
1	Fran	Gestora	Casal de Joves	10 i 13 de maig	Casal de Barri	75'
2	Arantxa	Gestora i PCA	Comissió Festa Major	17 de maig	Casal de Joves	45'
3	Irene	Gestora i PCA	Casal de Joves i comissió Festa Major	18 de maig	Bar El Raconet (la Prosperitat)	65'
4	Adam	Gestora	Casal de Joves i Ràdio Línia 4	8 de juny	Bar Amsterdam (Ciutat Meridiana)	75'

Font: elaboració pròpia.

6. ESTAT DE LA QÜESTIÓ

L'estat de la qüestió del present treball gira fonamentalment al voltant de dos eixos teòrics molt relacionats: la gestió cívica o ciutadana i la cultura comunitària, els quals s'afronten aquí des d'estudis previs emmarcats principalment en l'espai geogràfic de la ciutat de Barcelona i en el context dels anomenats «béns comuns» (Castro i Rodrigo, 2018, p. 16), un concepte que en les primeres dècades del segle XXI ha esdevingut molt important per a autors i moviments crítics amb el model econòmic neoliberal (sobretot a partir del cicle de protestes ciutadanes lligades al 15-M i el posterior auge del municipalisme a les principals ciutats de l'Estat espanyol) i que en el nostre àmbit professional també entronca amb els debats sobre cultura lliure i propietat intel·lectual (Rowan, 2016, p. 18).

Estic parlant, doncs, d'una visió de la cultura com a eina de transformació i desenvolupament humà, on els processos de decisió són tan rellevants com els resultats finals —que no s'entenen, o almenys no s'entenen exclusivament, com a producte de consum—; una «cultura-acció», o «acció cultural» (Coelho, 2015, p. 49) que rebutja ser reduïda a una forma de capital o habitus i l'objectiu final de la qual és crear «les condicions perquè les persones inventin les seves metes en la cultura». La majoria dels treballs consultats, a més, enllacen la gestió comunitària de la cultura tant amb les pràctiques de l'economia social i solidària com amb les idees de democràcia cultural i drets culturals (Font, Ojeda i Urbano, 2015).

Com a punt de partida per a la investigació, he emprat principalment dos llibres col·lectius publicats recentment (Grup de Treball Desbordes de la cultura, 2017; Castro i Rodrigo, 2018) que repassen la història de la gestió cívica de la cultura a la ciutat alhora que fan una anàlisi de les fortaleses i reptes del model en l'actualitat i aporten definicions i conceptes. També he fet servir, en les etapes inicials del projecte, documents sobre cultura comunitària a càrrec del mateix ajuntament o d'entitats i actors clau, com ara la Plataforma de Gestió Ciutadana de Barcelona, tot i que la majoria se centren més en temes tècnics i no tant en les conseqüències, beneficioses o no per a la ciutadania, que el model té en el territori.

Si bé als treballs revisats podem trobar una interessant panoràmica de les propostes de gestió comunitària de la cultura i les arts a la ciutat de Barcelona, així com una relació històrica dels seus precedents, en general no aprofundeixen en les seves implicacions polítiques, almenys no en el sentit que aquí li dono al mot «política». Com ja he dit, doncs, una de les llacunes que vull cobrir amb aquesta recerca és generar un precedent d'investigació que relacioni les dinàmiques dels equipaments culturals municipals que funcionen amb el model de gestió cívica —el Casal de Barri Prosperitat— amb els conflictes específics entre actors socials, territori i institucions.

7. MARC CONCEPTUAL

Llavors, més que un marc teòric específic, per a aquesta investigació faré servir un marc conceptual de les principals idees i pràctiques trobades a la bibliografia i relacionades amb l'objecte d'estudi:

a) *Gestió cívica i cultura comunitària*

Podem definir la gestió cívica, ciutadana o comunitària de la cultura com:

Les estructures de governança democràtiques i obertes de les quals es doten alguns projectes, de manera que el seu ús i gestió es guien per l'arrelament al territori, l'impacte i el retorn social del projecte, la democràcia i la participació, així com la prioritat en la cura de les persones, els processos i l'entorn. (Castro i Rodrigo, 2018, p. 20)

Per la seva banda, i des d'un punt de vista local, la Plataforma de Gestió Cívica de Barcelona —a la qual pertany l'associació la Prosperitat Cultura en Acció 2, l'entitat que gestiona el Casal de Barri Prosperitat— entén que:

La gestió ciutadana, o cívica, és una fórmula de gestió específica d'un equipament de titularitat municipal o d'un projecte d'intervenció acordada entre l'Ajuntament de Barcelona i el teixit associatiu del territori objecte de la intervenció, per la qual una entitat es fa càrrec de la gestió d'un equipament i/o projecte d'interès general. (2012, p. 71)

Si bé, com hem vist, tots tres adjectius —cívica, ciutadana, comunitària— s'utilitzen sovint com a sinònims,⁸ algunes autores troben matisos entre els conceptes, entenent específicament la gestió cívica des d'una perspectiva institucional, «la fórmula que feia servir l'administració per referir-se a la cessió d'un equipament públic a una entitat», en oposició a la gestió externa (Font, Ojeda i Urbano, 2015).

La gestió cívica, doncs, seria fonamentalment l'expressió tècnica des de la qual les institucions normativitzen «aquell espai de contorns indefinits que queda entre el projecte purament associatiu (legitimats per demanar subvenció però no per gestionar un equipament o servei públic) i el servei purament municipal (de gestió directa o de gestió indirecta via contractació)» (Ajuntament de Barcelona, 2018a, p. 3). Des d'aquesta perspectiva, i com també assenyalen Font, Ojeda i Urbano (2015), la gestió comunitària, en canvi, parteix del pressupòsit «que els equipaments i serveis són béns comuns de la població, no pas recursos de l'administració»:

8 «La gestió ciutadana és el pacte que s'estableix entre l'administració i una associació o estructura de segon ordre (federació o coordinadora) en virtut del qual se cedeix la gestió d'un servei o equipament públic a l'entitat. Es pot anomenar també gestió cívica» (Grup de Treball Desbordes de la Cultura, 2017, p. 100).

És a dir, cal entendre que un casal de joves no és un equipament de l'ajuntament, sinó que és l'equipament d'un barri. Per tant, és dret i responsabilitat de la societat el fet de participar en la gestió dels recursos i serveis que l'afecten en la seva quotidianitat.

Per altra banda, segons el Grup de Treball Desbordes de la Cultura (2017, p. 86), la cultura comunitària seria:

El conjunt de pràctiques que les comunitats són capaces de crear, mediar, produir i intercanviar de forma local i sostenible. Promouen la democràcia cultural i la vinculació de cultura, política i participació ciutadana a partir dels drets culturals que tota comunitat, grup o territori té dret a desenvolupar i reivindicar.

De manera més concreta, l'art comunitari seria la «forma de designar el treball artístic, sovint vinculat a un territori, i desenvolupat entre artistes i col·lectius d'agents no professionals» (Sánchez de Serdio, 2013).

A les conclusions, per definir la cultura comunitària, també hem emprat el concepte de «fet social total», de l'antropòleg Marcel Mauss (ciutat a Giobellina Brumana, 2009, p. 31): «una clase de hechos sociales que integran “a la vez y de un golpe” instancias religiosas, jurídicas, parentales, económicas, estéticas e infraestructurales».

b) *Béns comuns*

La gestió ciutadana entronca, llavors, amb diverses tendències teòriques i pràctiques que han guanyat importància als darrers temps en els debats culturals, com ara la democràcia cultural i el dret a la cultura o els anomenats béns comuns. Respecte d'aquest últim concepte, Castro i Rodrigo (2018, p. 16) afirmem que «ha passat a ser un dels més recurrents per pensar respostes a problemes col·lectius alternatives a les polítiques neoliberals hegemòniques». Aquests autors parlen dels béns comuns com a béns de propietat col·lectiva, «amb forts lligams socials i territorials, gestionats a través de formes de govern democràtiques» i normes dissenyades per la mateixa comunitat. Si la cultura comunitària, com hem vist, vol trencar amb la dicotomia entre creació artística i mercat, els béns comuns posen en qüestió la dicotomia «decimonònica» entre propietat pública i privada; un raonament «binari» que exclou altres possibles formes jurídiques (Laín, 2015, p. 101).

«L'interès pels béns comuns ha crescut enormement a partir dels treballs de la politòloga americana Elinor Ostrom» (Castro i Rodrigo, 2018, p. 17), i especialment del seu llibre *Governing the Commons* (1990), on defineix els béns comuns com a «institucions d'acció col·lectiva», en resposta a les teories economicistes que plantejaven que una gestió dels recursos no controlada directament per l'Estat o per empreses privades acaba sempre en l'esgotament d'aquests recursos (Castro i Rodrigo, 2018, p. 17). Si bé l'origen històric del terme, doncs, i la visió des de la qual l'aborda Ostrom, es troba en la gestió dels recursos naturals per part de comunitats autòctones i

relativament autònomes,⁹ avui dia el seu significat s'ha expandit i «podem dir que un equipament de barri sota gestió col·lectiva i participada o que una biblioteca digital sota llicència oberta i que permet l'accés i la producció derivada de continguts són béns comuns culturals»¹⁰ (Castro i Rodrigo, 2018, p. 17).

En aquest sentit, també per a autors com Laín (2015) o Rowan (2016) els béns comuns estan relacionats amb la cultura lliure,¹¹ un corrent de pensament que extrapola al sector cultural les idees del software o programari lliure (Lessig, 2005, p. 15), nascudes en l'àmbit informàtic als anys vuitanta del segle passat, i que «promou la llibertat i flexibilitat de distribuir i modificar treballs creatius des de la idea que les lleis del *copyright* són restrictives en extrem, limitant la creativitat i l'intercanvi lliure d'idees» (Grup de Treball Desbordes de la Cultura, 2017, p. 87).

c) *Economia social i solidària*

Si bé a priori no és especialment rellevant per a la nostra investigació, un altre eix sobre el qual gira la gestió comunitària és l'economia social i solidària, que «ofereix un nou marc per superar la situació actual», no com un «nou sector de l'economia, sinó com una altra forma d'organitzar la societat» (Font, Ojeda i Urbano, 2015); és a dir, des d'una perspectiva anticapitalista o, expressat d'una altra manera, des d'una perspectiva que refuta «la idea muy difundida de que el capitalismo no solo es el único sistema económico viable, sino que es imposible *imaginarle* una alternativa» (Fisher, 2018, p. 22). Entenem per economia social i solidària:

un conjunt d'iniciatives socioeconòmiques els membres de les quals, de forma associativa, cooperativa, col·lectiva o individual, creen, organitzen i desenvolupen democràticament i sense que necessàriament tinguin ànim de lucre, processos de producció, d'intercanvi, de gestió, distribució d'excedent, moneda, de consum i de finançament de béns i serveis per satisfer necessitats. Promovent relacions de solidaritat, cooperació, donació, reciprocitat i autogestió; defensant els béns comuns naturals i culturals i la transformació igualitària de l'economia i la societat; amb la finalitat del bon viure i la sostenibilitat i la reproducció de la vida del conjunt de la població. (Fernández i Miró, 2016, p. 8)

9 «Los *commons* emergen de históricos procesos jurídicos, económicos y políticos enraizados en la institución de viejos regímenes de propiedad del siglo XII» (Laín, 2015, p. 103).

10 La popularització de l'ús del concepte, més enllà de l'àmbit econòmic, també es pot apreciar en l'imaginari de les propostes polítiques municipalistes nascudes del cicle de protestes ciutadanes iniciat el maig de 2011, com ara el mateix nom del partit que governa actualment la ciutat, Barcelona en Comú, o la frase amb què alguns regidors d'Ahora Madrid van prometre el seu càrrec: *Omnia sunt communia*; és a dir, tot és comú (Gil, 2015).

11 De fet, les principals llicències alternatives al *copyright* i basades en la cultura lliure són les Creative Commons, dissenyades «a imagen y semejanza de las licencias creadas para el software libre» (García Aristegui, 2014, p. 109).

d) *Democràcia cultural i drets culturals*

La democràcia cultural promou la implicació directa en el govern, presa de decisions i generació de projectes culturals des de nocions de sobirania local i participació activa en els programes i polítiques culturals [...] El marc de la democràcia cultural està íntimament lligat al dels drets culturals, pel qual la cultura interpel·la, interactua i es vincula de forma transversal a altres drets democràtics, com de gènere, socials, el dret a la ciutat, medi ambient, etc.». (Grup de Treball Desbordes de la Cultura, 2017, p. 89)

La gestió comunitària de la cultura és, doncs, una forma de democràcia cultural, on el dret a la cultura «ya no se entiende como mero derecho a consumir arte desde el simple papel de espectador, sino a participar desde dentro en los procesos socioculturales, a convertirse en actor protagonista» (López de Aguilera, citat a Ben Andrés, 2014); una visió de la cultura molt relacionada amb els conceptes de «cultura-acció» —«La cultura entesa com a procés, no com a estat»—, «acció cultural» —«conjunt de mesures i disposicions que creen les condicions perquè les persones inventin les seves metes en la cultura»—, i «cultura com a làmina», que «prepara el terreny per a la renovació».

Aquestes tres idees s'oposen a la cultura entesa com a inèrcia, repetició o habitus (Coelho, 2015, p. 49); és a dir, s'oposen a la cultura com a forma de reproducció social: «Los condicionamientos asociados a una clase particular de condiciones de existencia producen *habitus*» (Bourdieu, 2007, p. 86). Des de la perspectiva de la gestió comunitària, Ojeda (2014) recupera també l'etimologia agrícola del mot cultura per parlar de «cultura transgènica», que seria aquesta cultura com a consum o habitus quan és l'administració pública la que intenta «implantar “productes culturals” a un territori, aliens a la seva realitat, destinats a un públic-consumidor i orientats al lucre [...] arrabassant el cultiu comunitari per patentar la seva llavor».

e) *Casals de Barri i equipaments culturals de proximitat*

Per últim, definirem breument el Casal de Barri Prosperitat des del punt de vista administratiu: el Casal és un espai de titularitat municipal gestionat, mitjançant un conveni de gestió cívica, per l'associació la Prosperitat Cultura en Acció 2. És considerat per l'Ajuntament com un equipament de proximitat i forma part de la xarxa de casals de barri de la ciutat —que depèn de la Direcció de Serveis per a l'Acció Comunitària.¹² El mateix Ajuntament defineix els casals de barri com

espais de trobada i d'interrelació dels veïns i veïnes del barri, on es promouen valors democràtics, es fomenta el diàleg, la solidaritat, l'associacionisme i la col·laboració, tot pensant en el desenvolupament del barri i en la millora de la convivència. (Ajuntament de Barcelona, s.d.b)

¹² Per a aquesta direcció —inserir a la Regidoria de Cultura, Educació, Ciència i Comunitat— l'acció comunitària seria «un projecte col·lectiu, construït col·lectivament» (Ajuntament de Barcelona, 2018b, p. 11).

8. RESULTATS

8.1. Observació participant

Com ja he indicat, en aquest estudi de cas he emprat tècniques diverses de caràcter qualitatiu per tal d'assolir els objectius proposats a l'inici de la recerca. Així, per identificar els mecanismes mitjançant els quals la cultura comunitària es deslliga de la cultura entesa com a consum i esdevé acció política, he partit de l'observació participant de les assemblees gestores del Casal de Barri Prosperitat, que són el principal mecanisme de decisió de l'equipament. D'accés lliure, en aquestes reunions «es valoren tots els aspectes relacionats amb la gestió del Casal, des de la programació d'activitats fins a la comptabilitat»; segons la web del Casal:

La gestora és l'espai de participació i decisió del Casal. És un lloc obert on pot participar qualsevol persona i/o entitat del barri i comporta una implicació en el funcionament del Casal. A més de veïns i veïnes, formen part de la gestora el personal tècnic del Casal, i persones de l'entitat que ho gestiona (Casal de Barri Prosperitat, s.d.c).

Com a coordinador de l'equipament, generalment participo en totes les assemblees gestores.¹³ Aquestes se celebren setmanalment —cada dilluns de 19.30 a 21.30 h, aproximadament—¹⁴ i en elles es tracten tota mena de qüestions relacionades amb la gestió quotidiana del Casal, sobretot a curt i mitjà termini. Els temes que impliquen una planificació o seguiment a llarg termini, majoritàriament de caire administratiu i legal, queden normalment en mans de la PCA, ja que és l'ens jurídic, però com hi ha persones voluntàries que participen en tots dos espais, les decisions s'acaben prenent en realitat de manera transversal.

A les assemblees gestores hi assisteix habitualment l'equip de treball,¹⁵ representants de la PCA, representants de les comissions del Casal, voluntàries que participen exclusivament a la gestora, i persones que venen a

13 Voldria aclarir en aquest punt que la participació, com a treballador, en el Casal de Barri Prosperitat i en la seva l'assemblea gestora no ha suposat en la meua opinió un perjudici en l'objectivitat del present treball. Al contrari, com assenyalen autors com Michael Herzfeld (citats a Mansilla, 2018, p. 2), considero que «la implicación permite, en ocasiones, acceder a un tipo, calidad y cantidad de información que, de otra manera, no es posible obtener».

14 Quan vaig entrar a treballar al Casal, les assemblees gestores se celebraven els dijous, però es va decidir canviar de dia perquè les reunions no se superosaren amb les de la PCA2, també els dijous i de periodicitat quinzenal.

15 Actualment, l'equip de treball del Casal està conformat per quatre persones contractades a jornada completa (un coordinador i tres dinamitzadores) i tres a temps parcial (una dinamitzadora infantil, un dinamitzador de reforç per als caps de setmana i un tècnic de so).

demanar suport tècnic o plantejar propostes de col·laboració. Aquestes propostes provenen principalment de veïnes o col·lectius que desenvolupen la seva feina a la Prosperitat, però també de la resta de barris del districte i, amb menor freqüència, d'altres llocs de la ciutat. Majoritàriament, les peticions de suport giren al voltant de la producció o coproducció d'activitats culturals, i la cessió d'espais o materials.

La dinàmica de les reunions de l'assemblea gestora sol ser sempre la mateixa: primer hi ha una breu ronda de presentacions (nom i col·lectiu al qual es pertany), seguida de les propostes o peticions puntuals de veïnes o entitats externes al Casal —que poden haver arribat via telemàtica (telèfon o correu electrònic), o a través de consulta directa (presencial) a les treballadores, i a les quals es deriva a l'assemblea gestora—;¹⁶ després, s'aborden els punts de l'ordre del dia —que s'elabora durant la setmana a partir dels temes que han quedat pendents de reunions anteriors, dels actes recents que s'han de valorar, i de qualsevol altre tema que l'equip de treball o les membres de la gestora o les comissions del Casal considerin convenient posar sobre la taula. Aquest ordre del dia, així com la dinamització de les assemblees, les sol·licituds de torn de paraula i l'elaboració de les actes recau en la figura del coordinador del Casal o, en la seva absència, d'un altre treballador de l'equipament, tot i que ocasionalment aquesta tasca també l'assumeixen les persones voluntàries.

A les assemblees gestores (i, en general, a tots els espais de participació del Casal), les decisions es prenen mitjançant consens, tot arribant a un acord negociat amb què totes les persones presents se senten còmodes. Mai no es vota ni s'opta per seguir el pensament de la majoria, fet que provoca que algunes qüestions acabin ocupant bastant de temps i, per tant, les reunions sovint s'allarguin. La gestora, de vegades, és definida pels mateixos participants com una «comissió de comissions», on tots els col·lectius i grups de treball del Casal es troben per posar en comú i revisar propostes i projectes.

Si bé cada un d'aquests col·lectius funciona de manera més o menys autònoma, és a l'espai de l'assemblea gestora on es decideix si una activitat determinada tirarà endavant, així com on es concreten, si cal, els seus aspectes més conflictius (com poden ser, per exemple, el pressupost que s'assigna a una activitat o la necessitat d'obrir l'equipament fora de l'horari habitual). L'equip de treball està present a les reunions per fer seguiment dels temes tractats, contextualitzar les propostes i assegurar que els acords assolits es duen a terme, executant normalment les accions necessàries perquè així sigui. Les treballadores participen dels debats com qualsevol altra persona, però s'entén que les seves intervencions tenen fonamentalment un caràcter tècnic, i que les voluntàries són qui prenen finalment les decisions.

Les assemblees són presencials, però durant la covid es va habilitar un sistema «mixt» mitjançant el qual les persones participants s'hi podien connectar també telemàticament. Les reunions tenen lloc a la sala d'actes del

16 Sempre que siguin propostes complexes o que impliquin una participació important per part del Casal; les peticions més senzilles les resol directament l'equip de treball, que també es reuneix setmanalment, segons el seu criteri, i no passen per l'assemblea.

Casal, un espai polivalent amb un aforament de 150 (assegudes) o 200 (dempeus) persones i on es realitzen la majoria d'activitats culturals. Inicialment, es va decidir realitzar les assemblees aquí perquè l'única sala de reunions del Casal, que també funciona com a taller artístic i té un aforament d'unes 20 persones, no es podia fer servir durant la pandèmia per la seva manca de ventilació exterior. Aquesta sala actualment ja es pot utilitzar, però l'assemblea gestora va decidir continuar fent les reunions a la sala d'actes per visibilitzar la importància del principal espai de decisió del Casal, encara que puntualment les reunions sí que es reubiquen en algun altre lloc si hi ha peticions d'ús de la sala d'actes a les quals es considera important donar suport.

En principi, i com ja he assenyalat, totes les qüestions importants que afecten el dia a dia del Casal han de tractar-se a l'assemblea gestora. No obstant això, de tant en tant hi ha temes urgents que no poden esperar fins a la següent reunió i requereixen una solució immediata. En aquestes ocasions, l'assumpte es debat pel grup de WhatsApp o pel grup de mail de l'assemblea.¹⁷ Com també he indicat, les reunions de l'assemblea gestora tenen lloc setmanalment, però aquesta periodicitat pot variar degut normalment a dues coses: per una banda, les vacances o festius; per l'altra, els pics de feina o, en menor mesura, l'assistència, com a gestora, a altres espais de participació del barri o el districte.

Malgrat aquesta concepció de l'assemblea gestora com a «comissió de comissions», en realitat només hi assisteixen regularment alguns dels col·lectius de l'equipament, sent habitual que la majoria dels grups de treball participin només puntualment o en els seus períodes de major activitat. A aquestes cinc assemblees analitzades van acudir un total de 54 persones, repartides de la següent manera: onze el 2 d'abril, tretze el 25 d'abril, catorze el 9 de maig, deu el 16 de maig, i sis el 23 de maig.

Els grups de treball o col·lectius del Casal representats en aquestes reunions han sigut l'equip tècnic; l'associació Prosperitat Cultura en Acció 2; la comissió de programació —que selecciona els espectacles musicals i escènics que es representen al Casal—; el Comando Lunares —un grup de difusió de la música flamenca nascut a la comissió de programació i que organitza cada any el festival Flamenco de Barrio, en el qual participen equipaments de tot el districte—; la comissió feminista; l'espai infantil —projecte del Casal adreçat a nenes i nens de 5 a 12 anys—; la comissió del Prospe Beach;¹⁸ la cooperativa Rudas —que gestiona el bar del Casal—; la

17 Parlo aquí de qüestions que impliquen la mobilització de recursos, l'alteració de la normalitat del Casal o la implicació o no de l'equipament en projectes diversos o reivindicacions determinades. Com ja he indicat abans, les peticions menys complicades les resol directament l'equip de treball, i passa el mateix amb urgències de caràcter infraestructural (avaries, manteniment, etc.).

18 «Cada juliol, i durant 20 dies, la plaça d'Ángel Pestaña queda sota unes 40 tones de sorra. Aquest escenari acull casals infantils matinals, jocs a la sorra, cinema a la fresca i sobretot molts partits de vòlei platja» (de San Nicolás i Rodríguez, 2019). En l'organització del Prospe Beach hi participa tant el Casal de Barri com el Casal de Joves.

comissió de Nit d'Ànimes —que organitza un passatge del terror la vigília de Tots Sants i alguns escape rooms durant la resta de l'any—; el col·lectiu artístic Marikaraoke —centrat a donar visibilitat a les persones LGTBIQ+ als espais culturals i d'oci—; la comissió excursionista, i la mateixa gestora del Casal (com ja he indicat, hi ha persones voluntàries que participen únicament en aquest espai).

A banda, en algunes d'aquestes gestores van participar projectes que, si bé no treballen exclusivament al Casal, tenen una relació molt estreta amb l'equipament: l'organització de la Feria de Abril de Prosperitat —associació amb CIF propi, però amb la qual el Casal ha col·laborat històricament— i el Sindicat d'Habitatge de Nou Barris, nascut en plena pandèmia i que celebra les seves assemblees setmanals al Casal des d'inicis de 2021.¹⁹

En aquestes cinc reunions de l'assemblea gestora es van atendre set peticions externes: una cessió d'espai per a un col·lectiu feminista de Nou Barris (Accions Fem) que volia realitzar al Casal una xerrada; una cessió de materials diversos per dur a terme una jornada antirepressiva en un espai ocupat del barri de Porta (organitzada per Endavant); una proposta de col·laboració per celebrar el vintè aniversari d'una companyia teatral del barri (cia. Més Tumàcat); una altra proposta del veïnat de col·laborar en l'organització d'un homenatge a un músic del barri mort recentment; una petició de les treballadores de l'alberg per a persones sense sostre del districte per portar els seus usuaris a conèixer el Casal; una proposta d'una associació cultural (Òmnium Nou Barris) per aportar presentacions de llibres en català a l'activitat de la comissió literària del Casal, i una proposta del Comitè de Solidaritat amb Nicaragua de Nou Barris —nascut el 1984 (López, 2009) per donar suport a la revolució sandinista i encara actiu— per organitzar al juliol un espectacle de circ amb artistes d'aquest país centreamericà.

Més enllà de les peticions externes, els punts tractats durant aquestes gestores han estat relacionats amb la gestió del bar del Casal —l'activitat del qual va començar a finals de l'any passat, després d'una convocatòria oberta per externalitzar el servei (Casal de Barri Prosperitat, 2021)—,²⁰ la participació del Casal en La Cultura va de Festa —esdeveniment anual que se celebra al maig i que organitza la Coordinadora Cultural de Nou Barris, una associació «creada el 1988 per tal d'unificar els esforços entre les diferents associacions culturals de Nou Barris, coordinar les celebracions locals anuals i, alhora, amb la voluntat de crear línies de treball i polítiques culturals» (Coordinadora Cultural 9 Barris, s.d.)—, i de la qual formem part com a Casal; l'organització de les festes del barri; l'organització del Prospe Beach; l'organització de la Feria de Abril; la participació del Casal en el Consell de Barri de Prosperitat del mes de maig; la col·laboració amb el Sindicat d'Habitatge en unes jornades de

19 A canvi d'aquesta cessió d'espai permanent, que no és gens habitual perquè el Casal té només una sala on poden reunir-se grups grans, la gestora li demana al Sindicat que participi en les assemblees setmanals de l'equipament.

20 El bar del Casal va estar tancat durant gairebé tota la pandèmia, la qual cosa va provocar que la PCA, que el gestionava mitjançant treballadors contractats de manera directa, decidís externalitzar el servei, ja que la subvenció municipal no el cobreix. Un cop acabats els ERTO, però amb el bar encara tancat o funcionant amb moltes restriccions, arribà un moment en què l'entitat ja no va poder assumir els sous d'aquests treballadors.

formació (amb l'obertura extraordinària de l'equipament un diumenge); la jornada de tancament de curs dels tallers del Casal; la revisió del casal d'estiu que organitza l'espai infantil del Casal de Barri; temes diversos de manteniment; i propostes d'activitat de les comissions de Nit d'Ànimes, programació, excursionista i bar del Casal, així com del col·lectiu Marikaraoke.

Com podem veure, quatre de les set propostes considerades externes van estar relacionades amb la programació cultural de diverses disciplines artístiques (música, teatre, circ i literatura), en termes de coproducció (és a dir, implicaven al Casal com a part de l'organització de l'esdeveniment, no només com a proveïdor d'uns serveis o suports determinats); dues eren peticions d'espai o material per part d'entitats que volien realitzar activitats ja definides, i l'última (l'alberg) podem classificar-la en un marc més social de relacions amb el territori. Així i tot, les activitats proposades no tenen un únic eix de significat, sinó que en elles els aspectes culturals, socials i polítics s'entrellacen de manera gairebé indistingible.

Els concerts en homenatge al músic del barri, per posar-ne un exemple, mobilitzaren factors diversos que no es poden considerar des de tan sols una perspectiva: en primer lloc, sense deixar de ser una proposta cultural de la qual pot gaudir qualsevol persona, l'homenatge ens parla evidentment d'un sentiment de comunitat fortament arrelat al territori, però també trobem aquí qüestions com la reivindicació dels músics i de l'escena musical de la Prosperitat, la concepció del carrer com a principal espai on desenvolupar la cultura (el grup motor de l'homenatge tenia molt clar que els concerts havien de tenir lloc a la plaça Àngel Pestaña) o la idea subjacent que la celebració de la vida, o de la mort, dels membres de la comunitat adquireix una altra dimensió si es du a terme de manera col·lectiva. En altres paraules, potser podríem arriscar-nos aquí a fer una primera aproximació conceptual pròpia a la cultura comunitària, definint-la com aquelles pràctiques on les accepcions artística i antropològica del mot cultura semblen trobar-se.

Passa el mateix amb les propostes internes: cap d'elles pot explicar-se únicament des del consum cultural: els concerts i activitats que prenen forma al Casal de Barri mitjançant la gestió comunitària posen en joc discursos polítics inseparables de la pràctica artística, com ara la diversitat sexual, la memòria migrant, la defensa del català, la solidaritat entre pobles, la reivindicació de l'espai públic o el dret a l'habitatge (per citar-ne alguns relacionats amb les assemblees gestores que he analitzat). No és que aquests siguin els temes que tracta o que apareixen a la cultura comunitària, és que directament són la seva raó de ser.

En aquest cas tenim, durant aquestes cinc reunions, dos punts dedicats al que podríem anomenar funcionament intern (manteniment i bar), dos que podríem classificar com específicament polítics (la participació en el Consell de Barri i el suport al Sindicat d'Habitatge), quatre al cicle de festes populars (Feria de Abril, Festa Major, Prospe Beach, La Cultura Va De Festa), i cinc relacionats amb la programació cultural del Casal, entesa aquesta de manera ampla, ja que inclou les actuacions de final de curs dels tallers de l'equipament i el casal infantil d'estiu, a

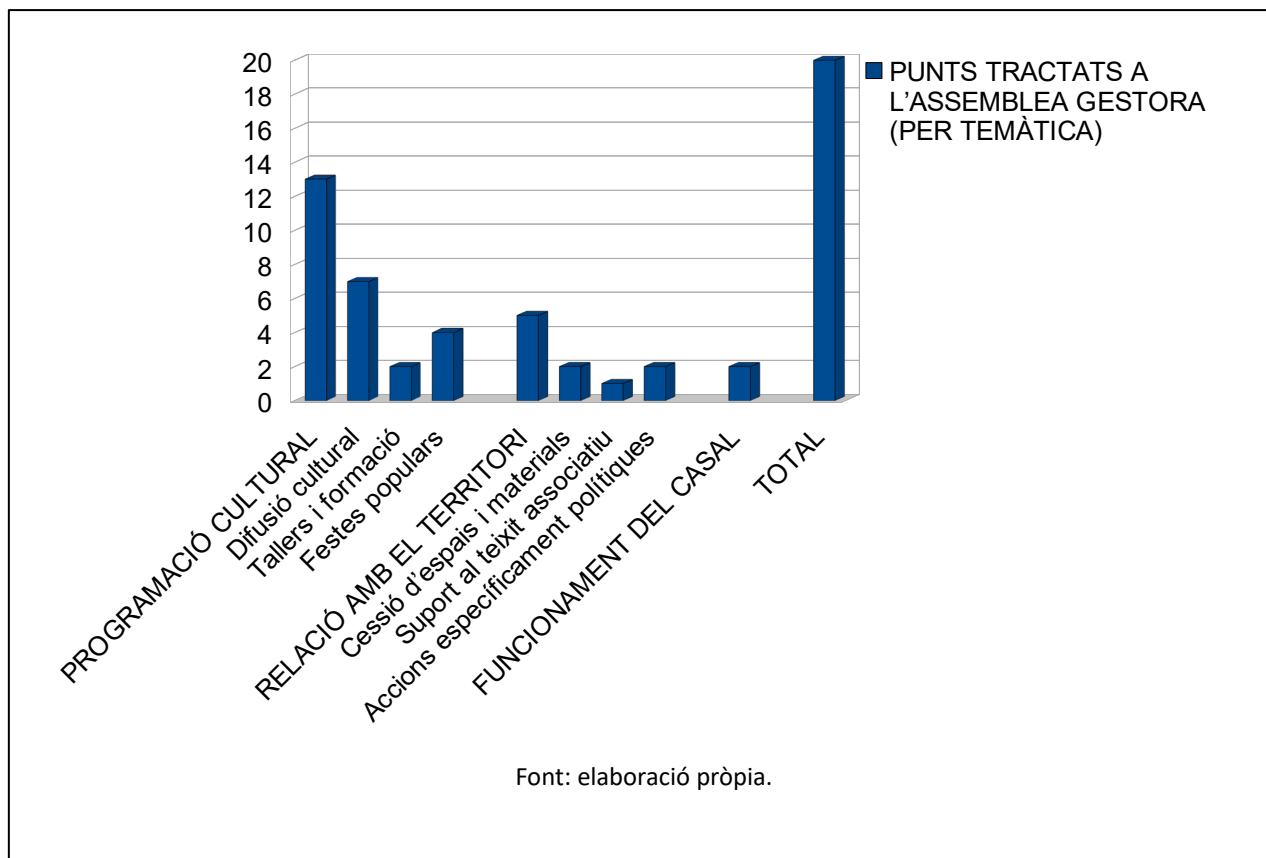
més de propostes tan variades com concerts de música, espectacles d'arts escèniques, projeccions de cinema, una sortida per la muntanya i un escape room.²¹

Amb aquestes dades, podem fer una primera categorització dels temes que es tracten a l'assemblea gestora del Casal de Barri de Prosperitat. Dels vint punts que es debateren en les cinc reunions analitzades, tindríem un primer bloc de programació cultural que podríem dividir en tres subapartats: difusió cultural (espectacles artístics produïts directament pel Casal o en coproducció amb altres entitats o el veïnat), tallers i formació (tant per a persones adultes com per a infants), i el cicle anual de festes populars. Aquesta franja de programació cultural aglutinaria més de la meitat dels punts tractats a gestora, girant la resta de temes al voltant de les relacions amb el territori (que, per la seva banda, podem desglossar en cessió d'espais i materials per a activitats no culturals, suport al teixit associatiu, i accions que podríem qualificar d'específicament polítiques pel seu nivell de conflicte amb les institucions) i del funcionament del Casal.²²

21 Entenem aquí com cultura popular certes festes o esdeveniments que, si bé no acaben d'encaixar en la idea clàssica que tenim de la cultura tradicional, sí que tenen cert recorregut històric, una vinculació concreta amb el calendari i han assolit un reconeixement important per part del territori. Seria el cas del Prospe Beach o La Cultura Va De Festa. La celebració de San Xibeco (Martínez i Pauné, 2014), que ha acabat convertint-se en les festes d'hivern del barri, seria un altre bon exemple a la Prosperitat d'això que Hobsbawm i Ranger (1983, p. 5) anomenaven «invenció de la tradició»: un terme que inclou tant les tradicions «formalment instituïdes» com aquelles «que han emergit d'una manera més difícil de rastrejar, han nascut en un període de temps breu i que es pot datar —potser uns pocs anys—, i s'han instaurat amb gran rapidesa» (la traducció és meva).

22 Cal tenir en compte que alguns punts es tracten en més d'una reunió o poden encaixar en més d'una categoria, així com que hi ha una sèrie de qüestions menors o informatives al final de cada assemblea que s'engloben sota el paraigua «altres» i molts cops no queden reflectides a les actes.

Figura 3: Punts tractats, per temàtica, a l'assemblea gestora durant abril i maig de 2022

8.2. Anàlisi de contingut

a) Actes

Un cop establerta una primera categorització dels temes que es tracten a la gestora del Casal, i per tenir una visió més completa del paper que juga l'assemblea, podem reflexionar sobre quines són les àrees de treball a les quals més temps es dedica des de l'equipament, almenys en l'interval durant el qual hem desenvolupat l'observació participant. A primera vista, la programació cultural, en sentit ample, és la principal activitat que es revisa i debat a les assemblees, amb més de la meitat de les propostes, seguida de lluny per les relacions amb el territori i el funcionament del Casal.

Això es pot deure al fet que la producció cultural necessita en general molts més recursos —que no energia— que les relacions amb el veïnat i les institucions o les qüestions internes del Casal, que poden ser més o menys conflictives, però es despleguen de manera relativament natural. A l'hora d'organitzar la majoria d'espectacles artístics cal planificar l'acte, revisar pressupostos, gestionar necessitats tècniques, demanar permisos (si l'activitat es fa al carrer), fer una bona difusió, assignar treballadores a l'esdeveniment (el qual té lloc habitualment a la nit i en cap de setmana)... És normal, doncs, que aquesta mena d'activitat requereixi més temps de debat. També

hem de tenir en compte que he integrat les festes populars en l'apartat de programació cultural, i els mesos en què he realitzat l'observació participant de les assemblees (abril i maig) són especialment intensos en aquest sentit, amb la preparació o execució de la Feria de Abril, La Cultura Va De Festa (maig), les festes majors del barri (maig i juny) i el Prospe Beach (juliol).

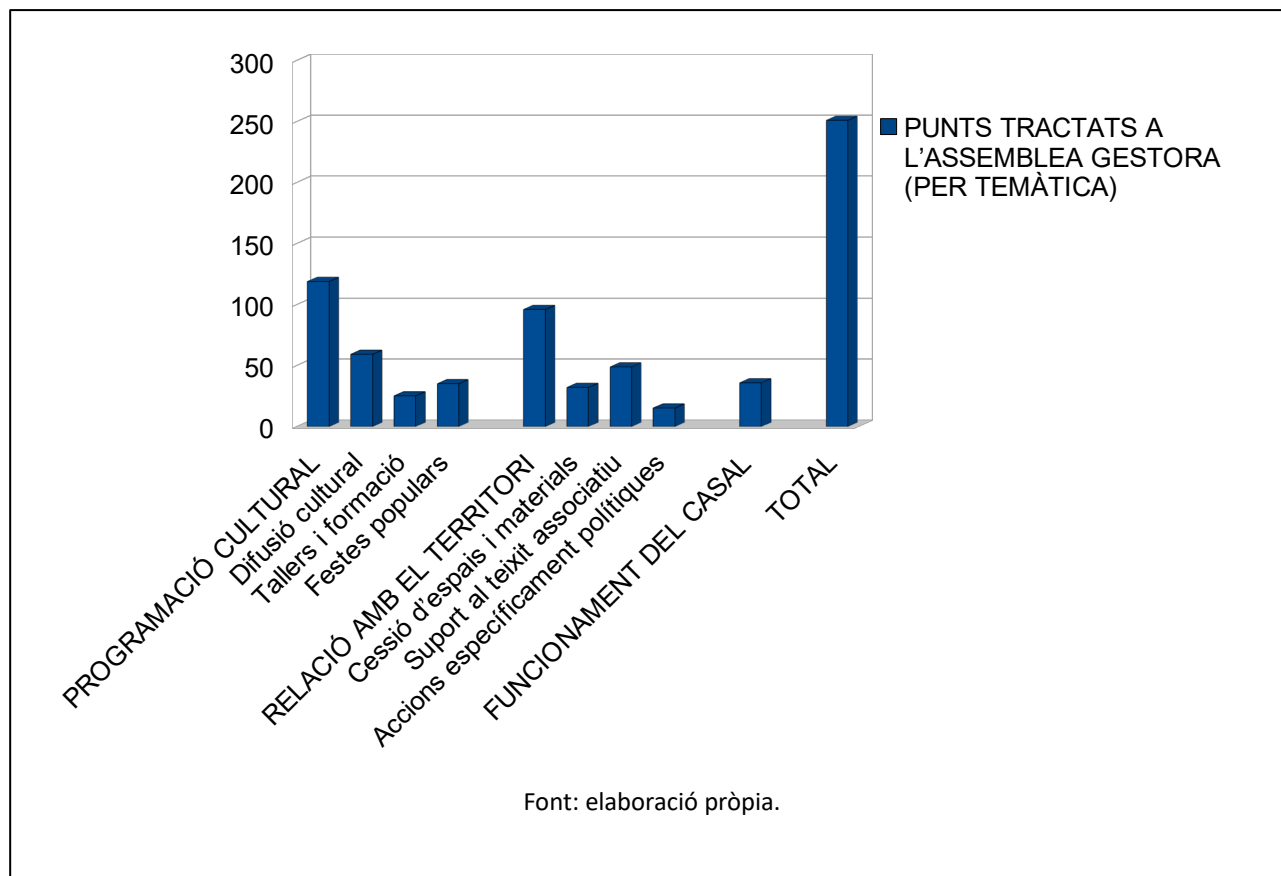
Llavors, per comprovar si aquesta categorització inicial ens serveix, per una banda, per comprendre les dinàmiques i fluxos de treball del Casal i, per l'altra, com un dels punts de partida per generar un model d'investigació de la gestió comunitària extrapolable a altres equipaments —uns dels objectius específics d'aquesta recerca—, he realitzat una anàlisi de contingut, «que permet una sistematització important, tant de la mostra de textos que s'ha d'analitzar com del sistema de categories emprades per a analitzar els textos» (Cantó-Milà, 2012, p. 16), de les actes de l'assemblea gestora des de la meua incorporació com a treballador, el febrer de 2021. La meua intenció és comprovar si les categories establertes a partir de l'observació participant apareixen de manera constant i són, per tant, referents sòlids per a noves investigacions. M'he fixat especialment en el nombre de participants i les temàtiques que han centrat els debats,²³ per tal de «quantificar les informacions i interpretacions extretes dels continguts explícits del text analitzat» (Cantó-Milà, 2012, p. 15).

Les actes de l'assemblea gestora no es publiquen, sinó que s'envien per correu electrònic als membres de la gestora, normalment amb la convocatòria i l'ordre del dia de la reunió següent. Qualsevol persona pot sol·licitar ser inclosa en aquest grup i rebre les actes. En l'acta es registren els punts a resoldre, els principals debats, els acords assolits i les tasques pendents. Com ja he comentat, les persones participants són citades amb el seu nom de pila i la comissió o projecte al qual pertanyen. Quan es tracten a l'assemblea conflictes personals o temes delicats, s'intenta incloure en l'acta només la informació imprescindible.

Durant el període revisat (des de finals de febrer de 2021 fins a finals de maig de 2022), han tingut lloc 41 assemblees gestores, amb una mitjana de participació de gairebé 12 persones per reunió (11.68, exactament). S'hi han tractat 251 punts; és a dir: una mica més de 6 punts per assemblea (6.12).

23 Si bé a l'observació participant la distinció entre activitats internes i externes ens servia per comprendre les dinàmiques participatives del Casal, no faré ara distincions entre les propostes que neixen de comissions actives al Casal i aquelles propostes puntuals que venen del territori. La visió de l'assemblea és que qualsevol persona que participi en l'espai, encara que no ho faci de manera continuada, ha de ser considerada membre de la gestora.

Figura 4: Punts tractats, per temàtica, a l'assemblea gestora durant febrer de 2021 i maig de 2022

Al resum de punts tractats per temàtica, veiem que amb aquesta nova mirada a llarg termini la importància entre la programació d'activitats culturals i les relacions amb el territori s'equilibren. Si bé la programació cultural és clau en un equipament com el Casal, resultava estrany que en la mostra inicial l'impacte de les relacions amb el territori fos tan insignificant. Després de tot, no pot haver-hi cultura comunitària sense comunitat. L'apartat de funcionament del Casal sí que continua en segon pla, però això es pot deure al fet que, com he dit, la majoria de les tasques de manteniment les resol l'equip de treball directament i no arriben a la gestora, i les qüestions relacionades amb temes laborals solen tractar-se a les reunions de PCA.

Així, aquest apartat quedaria reduït fonamentalment als debats sobre el funcionament de les comissions del Casal, per als quals no sempre hi ha temps en el dia a dia del centre. Llavors, penso que no caldria afegir de moment subapartats a aquest ítem (com sí que he fet amb la programació cultural i les relacions amb el territori) i, en definitiva, considero que les categories aquí emprades poden resultar adequades per extrapolar-se a altres espais de gestió comunitària.

b) Web i xarxes socials

La plana principal de la web del Casal de Barri Prosperitat (www.casalprospe.org) està dedicada als esdeveniments culturals programats, amb un apartat dels que ja han passat, un peu de pàgina que funciona com una mena d'índex del lloc web, una columna lateral amb continguts destacats, i un menú superior amb diferents apartats: «El Casal», «Espais de participació», «Serveis i tallers», «Transparència» i «Programació». La web, excepte la part de programació cultural, no està actualitzada. En l'apartat «El Casal» trobem un breu perfil històric, tant del barri com de l'equipament; la definició del Casal i el seu objectiu²⁴; una explicació de la gestió comunitària; la relació de les persones treballadores, i el projecte de gestió del període 2016-2018.

Un projecte comunitari, a mans de qualsevol veí o veïna, que podrà adquirir els drets i els deures de decidir sobre totes les qüestions referents al projecte de Casal i la seva gestió integral. La presa de decisions és a través del consens i l'òrgan és l'assemblea gestora. (Casal de Barri Prosperitat, s.d.f)

A la secció «Espais de participació», trobem la definició i funcions de l'assemblea gestora, la descripció i funcionament de la PCA, una relació de les comissions actives, un apartat dedicat als projectes en comú amb altres entitats del territori,²⁵ una explicació del servei del banc del temps del Casal (que actualment ja no funciona), i un formulari de contacte.

L'apartat «Serveis» (Casal de Barri Prosperitat, s.d.f) explica l'oferta de tallers i descriu els diferents espais oberts o disponibles del Casal, que són, bàsicament, el punt d'informació o secretaria, la sala d'oci o espai de trobada (que inclou el bar de l'equipament), les dues sales de tallers i reunions, i la sala d'actes.

«Transparència» recopila part de la informació inclosa en «El Casal» i «Espais de participació», afegint-hi un bloc de gestió econòmica —també desactualitzada. Per acabar, a «Programació» s'explica com funciona aquesta comissió i com poden els grups artístics fer arribar les seves propostes al Casal. Hi trobem dues convocatòries: una de caràcter general i una altra adreçada a projectes del territori (Casal de Barri Prosperitat, s.d.h).

De tota aquesta informació, per al present treball resulten especialment interessant tres coses: la descripció, ja comentada, de l'assemblea gestora com a principal espai de participació i decisió del Casal; la presentació del

24 «Un espai del barri i per al barri i és i serà el que aquest decideixi des del compromís de cada una de les persones involucrades» (Casal de Barri Prosperitat, s.d.e).

25 Ni la relació de comissions ni la de projectes col·laboratius està actualitzada. Dels grups del Casal que apareixen aquí i estan actualment actius, encara no havia esmentat el col·lectiu d'escacs Jaque al Rey, el consell editorial de la revista *A les barriades!*, el grup de fotografia 9 Barris Imatge o el col·lectiu PromoSalut, dedicat a la divulgació d'informació sanitària diversa.

model de gestió comunitària, on es defineixen els «valors consensuats» que aquesta ha de tenir;²⁶ i la presentació de la PCA, els socis de la qual «decideixen el pressupost, l'enfocament de les activitats, les línies reivindicatives amb les administracions públiques i la col·laboració amb altres entitats de gestió ciutadana» (Casal de Barri Prosperitat, s.d.d). Aquest darrer punt és especialment rellevant perquè, com veurem a les entrevistes, el repartiment de les competències —sobretot de les competències específicament polítiques— entre PCA i assemblea gestora ha estat un important motiu de desacord intern.

Respecte de les xarxes socials del Casal —Facebook, Twitter, Instagram i YouTube—, la seva anàlisi ha resultat poc útil per als objectius plantejats a la recerca, ja que l'ús que es fa d'aquestes eines de comunicació és molt funcional, centrat a difondre les activitats culturals de l'equipament i informacions de servei. Per exemple, he revisat Instagram (Casal de Barri Prosperitat, s.d.i) des d'inicis de gener de 2022 fins al dia 14 de juny i, de les 131 publicacions d'aquest període, només vuit estan centrades en qüestions que podríem qualificar de reivindicatives: tres de suport a la vaga feminista del 8M (16 i 27 de gener, i 7 de març), dues relacionades amb el conflicte amb el Districte per la realització del Prospe Beach, per al qual inicialment l'Ajuntament no volia aportar la sorra (18 de febrer i 1 de març), una de suport a l'Associació Veïnal pel tema del solar de la Plàstica Flor, i una com a part de la Plataforma de Gestió Cívica, amb relació al conflicte esmentat en l'apartat «Justificació» del present treball.²⁷

8.3. Entrevistes

Durant el desenvolupament de la recerca he realitzat entrevistes en profunditat a voluntàries que participen amb certa assiduitat a l'assemblea gestora del Casal. Com he explicat a la metodologia, la idea inicial era fer un major nombre d'entrevistes, però la manca tant de temps —alguna entrevista ha requerit més d'una sessió, i totes han superat l'hora de duració— com d'espai per desenvolupar-les a fons ha fet que finalment hagin quedat en quatre. En qualsevol cas, tenint en compte que, com hem vist, l'assistència mitjana a les reunions de la gestora no arriba a la dotzena de persones, i que l'entrevista en profunditat es complementa amb l'observació participant (Castellanos Pineda, 2014, p. 14), coincideixo amb McClafferty (citada a Castellanos Pineda, 2014, p. 23) en què «les mostres petites poden ser suficients per a trobar un patró i asseguruen que es poden interpretar a través del sentit comú, més que amb complicats mètodes estadístics».

26 Horitzontalitat, accessibilitat als espais de gestió i decisió, transparència, arrelament al territori, i voluntat d'esdevenir una eina de transformació al servei de la comunitat (Casal de Barri Prosperitat, s.d.a).

27 Les mateixes publicacions, amb petites modificacions de format, es publiquen a Instagram, Facebook i Twitter. A YouTube es pugen vídeos d'activitats diverses del Casal, però no hi ha continguts nous des de l'estiu passat.

Si bé cada entrevista ha estat diferent, ja que calia que la conversa s'adaptés a les històries de vida i experiències singulars de les persones entrevistades, l'esquema inicial era el mateix per a totes. En primer lloc, demanava a la persona entrevistada que es presentés breument: nom, edat, professió i relació amb el barri de la Prosperitat; després parlàvem de la seva trajectòria associativa i el procés o motivació d'entrada al Casal de Barri. A partir d'aquí, l'entrevista començava a girar, de manera molt flexible, al voltant dels aspectes narrats per les entrevistades que jo considerava més relacionats amb la recerca o més interessants per a la investigació, intentant sempre no deixar d'abordar certs temes clau: el paper de l'assemblea gestora, les relacions entre el Casal i el Districte, les relacions entre el Casal i el veïnat, i la cultura entesa des de la gestió comunitària. Al mateix temps, he tractat d'estar molt atent a les qüestions i punts de vista que les entrevistades consideraven importants en el seu discurs, així com a les relacions inesperades (per a mi) entre conceptes o amb els comentaris de la resta d'entrevistades.

El primer entrevistat, Fran, té trenta-dos anys i és professor de filosofia a un institut de secundària del districte. Nascut al barri de Porta (també a Nou Barris), resideix actualment a la Prosperitat, barri amb el qual sempre ha tingut una relació molt estreta, ja que va ser aquí on començà a participar en el món associatiu, a l'adolescència, com a monitor de casals d'estiu i agrupaments escoltes. Més tard va incorporar-se al Casal de Joves, del qual va arribar a ser membre de la junta de l'associació gestora.

En complir trenta anys va pensar que era moment de tancar cicle en aquest equipament i deixar pas a gent més jove. Volia aprofitar el canvi d'etapa per agafar-se un any sabàtic a escala participativa, ja que estava preparant-se les oposicions, però aquest moment (la tardor de 2020) va coincidir amb la petició de suport de la PCA, que es trobava en plena crisi de participació i advertia que es corria el risc que el Casal de Barri perdés el conveni de gestió cívica. Va decidir, per tant, entrar a la gestora.

Actualment, considera que les seves aportacions al Casal estan una mica en punt mort, ja que va aconseguir treure plaça a les oposicions i el canvi de centre de treball li ha suposat una forta càrrega de feina, així que hi ha assistit poc, els darrers mesos. En tot cas, troba que la gestora «és un espai massa administratiu», i li agradaria el curs vinent participar en altres espais «més creatius», encara que sí que li motiva que altres companys del Casal de Joves hagin fet un recorregut similar al seu i ara es troben també a la gestora del Casal de Barri: «la militància és una pràctica transversal; no és tan important el col·lectiu específic al qual pertanyes com les xarxes de treball i suport del barri». Per a ell, els espais participatius són fonamentalment espais creatius; «una forma d'oci» on a partir dels projectes culturals o artístics es desenvolupen les idees de suport mutu, identitat o proximitat.

«És que això es pot perdre», recorda que li van dir en una de les primeres reunions «d'emergència» del Casal de Barri, i la gestió comunitària del Casal no es podia perdre, per això va decidir no fer cap descans i sumar-se al projecte, tot i que en la seva opinió als espais de la Prosperitat «les cares són sempre les mateixes; hi ha molta

participació puntual, però poca gent hi col·labora continuadament». El de la participació veïnal és un dels grans debats de les entitats. Considera que, tot i el múscul associatiu del barri, encara manca cultura participativa, que a la Prosperitat s'ha sostingut històricament en el «relat de conquesta: el semàfor, el poliesportiu, el Casal...».²⁸ Aquest relat, que veu favorablement, també implica cert conflicte generacional amb l'anterior grup motor del Casal de Barri, que si bé ja no participa en l'espai, intenta marcar encara l'agenda, criticant o restant importància als interessos i decisions dels joves. Per a ell, la principal motivació per entrar en un espai com el Casal de Barri és el «compromís polític», però polític «en el sentit de gestió de la cosa comuna; la política que es fa a un Ajuntament jo no l'anomenaria política, l'administració administra, no fa política».

Qui fa política és la gent que viu dia a dia en aquest barri; és aquesta la política que importa. El que busquem aquí i el que vol un ajuntament són per a mi coses radicalment diferents. Podem tenir punts en comú i punts de trobada, segurament, però ni farem servir les mateixes metodologies, ni promocionarem els mateixos valors, ni els espais que demanarem seran els mateixos ni tindran les mateixes característiques. No és el mateix.

Quina hauria de ser, doncs, la relació amb l'Ajuntament? «Hablando en plata, que nos dé pasta. És a dir, ningú millor que les persones que viuen al territori pot gestionar un espai destinat al territori».

Les persones que viuen al territori saben quines són les seves necessitats, el perfil poblacional, els reptes del dia a dia, el tarannà ideològic que impera al barri; saben quin és el camí, el model utòpic de barri que busquen. Per exemple, la Xarxa d'Aliments que surt del Casal de Joves en un moment de pandèmia: qui lidera aquesta xarxa són els joves; l'Ajuntament no va crear cap xarxa, la va crear la gent jove del barri, que va detectar una necessitat en aquell moment. L'administració, òbviament és el seu rol, defèn les lleis, l'ordre institucional, i aquí sempre hi haurà conflicte, però el que ha de fer l'administració és d'alguna manera fer cas a la gent que viu aquí i oferir recursos perquè tirin endavant, però res més. Aquí [al Casal] el Districte no té res a dir, no és un espai administratiu.

Per al Fran, la gestió comunitària és «la forma més òbvia de gestionar equipaments públics dedicats a territoris concrets, de proximitat». El tracte de la gestora amb el Districte ha de ser purament administratiu: «El paper del Districte ha de ser aquest: estar a disposició de les necessitats del Casal». És la gestora la que ha de decidir, doncs, la política i línies d'actuació del Casal. La relació amb el barri, per altra banda, «ha de ser molt estreta, la més fluida possible», però la implicació del veïnat, com ja hem comentat, és un debat encara per resoldre:

28 El poliesportiu del barri (poliesportiu Valldaura) també es gestiona mitjançant un conveni de gestió cívica i, de fet, l'entitat gestora és la mateixa PCA. La «conquesta» del semàfor fou exactament això: una lluita veïnal per aconseguir semàfors a una cruïlla del barri on hi havia hagut atropellaments mortals (Hernández, 2021a).

Al món ideal, tothom passaria habitualment pel Casal i, jo què sé, fem la Feria de Abril i m'implico a la Feria de Abril, i sempre hi ha fluxos participatius; aquest seria l'ideal, on la participació no és només un grup estable que està permanentment gestionant això, sinó que és una participació fluida que es mou basant-se en interessos; en un barri de 30.000 habitants això seria la canya, però no passa. Què podem fer? Aquesta és la gran pregunta.

En aquest context, la principal característica de la cultura comunitària és que el seu caràcter comercial «queda en segon o tercer pla»; això no implica que un projecte artístic no es pugui professionalitzar, sinó que simplement no és important: «pot passar, evidentment; però els grups dipositen la seva mirada al barri, s'identifiquen amb el barri, i és aquí on realment creuen que estan fent alguna cosa».

La cultura comunitària, per a mi, representa la idea de cultura de barri: cures, xarxes de suport mutu, solidaritat, formes no consumistes d'utilitzar el temps d'oci... Els projectes de barri tenen una línia filosòfica concreta que els diferencia de la resta; per tant, hi ha un problema en el fet que hi hagi un salt a la professionalització, pot suposar una tensió, però caldria definir això més. L'objectiu de la cultura comunitària és el seu propi procés, el que importa és conèixer altres persones, les xarxes que es teixeixen, el suport mutu o quelcom tan senzill com sortir al carrer i que la gent et saludi, sentir-se part d'una comunitat. Els projectes de cultura comunitària no han d'intentar crear capital social o cultural, en el sentit d'intentar millorar externament les condicions de vida del territori, això serà una conseqüència natural del mateix procés comunitari.

La segona persona entrevistada, Arantxa, té trenta-tres anys i treballa a un centre ocupacional amb persones amb diversitat funcional. Va néixer a la Trinitat Nova, però el seu pare era de la Prosperitat. A «la Trini», col·laborava des de petita al Casal Infantil, on inclús va treballar —«un dels motius pels quals vaig acabar estudiant coses socials»—, però un cop passada l'etapa infantil «comences a fer vida a la Prospe, a la Trini et pots morir de fàstic, com a jove». La seva entrada al teixit associatiu de la Prosperitat va ser el 2010, quan començà a participar en la comissió que coordina les festes majors, que també funciona de manera assembleària: «arriba un moment on sentia les festes com pròpies, i vaig passar de només gaudir d'elles a voler organitzar-hi coses perquè les meves amigues també gaudiren».

Precisament, un dels seus amics va començar en aquesta època a coordinar el bar del Casal de Joves de Prospe, la qual cosa va fer que ella s'interessés encara més pels espais participatius. En tot cas, durant aquest període el principal lloc on desenvolupar la vida associativa va ser, com hem dit, la comissió de Festa Major de Prosperitat, on els conflictes amb el Casal de Barri eren constants:

Jo valoro per damunt de tot el treball dels voluntaris, per a mi és primordial, i veia coses com que, si plovia i els actes que organitzen les penyes de Festa Major s'havien de fer als casals en lloc del carrer, el bar [del Casal de Barri] no cedia mai la barra, ni que fos parcialment, deixant de vendre birres, per exemple, perquè ho fessin les penyes i poguessin recuperar la inversió. Era una baralla entre el Casal i la comissió de festes.

L'Arantxa coincideix amb el Fran en la idea del conflicte generacional, que per a ella ja era manifest fa més d'una dècada: «a la comissió de festes érem molt joves, teníem formes diferents d'entendre la participació, i el Casal de Barri funcionava de manera poc col·lectiva». En la seva opinió, era molt difícil tancar cicle al Casal de Joves o altres espais similars i incorporar-se a les dinàmiques del Casal de Barri, on hi havia molta resistència als canvis:

Agraïm totalment les seves lluites, però ha d'haver-hi relleu en aquests espais, has de facilitar l'entrada de gent més jove; durant molt de temps, per a nosaltres, el Casal de Barri no era el nostre lloc, tot i que hi volíem participar, perquè és crucial per a la gent jove accedir als espais de decisió del barri, especialment a llocs amb la gestió dels quals no estàvem del tot d'acord.

Llavors, quan a la tardor de 2020 es convoca el «gabinet de crisi» del Casal de Barri, la gent jove que hi acudeix ho fa «amb condicions»:

S'havia de garantir que el pas al costat de l'antiga PCA era real, havien gestionat l'espai massa temps. No hi havia dones a la junta de l'associació, per exemple. No volíem contribuir a reflotar el Casal si aquesta participació no repercutia als espais de decisió. Volíem obrir a tothom aquests espais, perquè la gestió comunitària no és tant tomar les teves pròpies decisions com prendre decisions que impliquin tothom.

Per a l'Arantxa, que participa tant a la junta de la PCA com a la gestora, és el caràcter assembleari d'aquesta última el que legitima les decisions: «potser no sempre hi estic d'acord, però ho hem parlat entre totes, hem arribat a un punt comú». Aquest consens és més complicat d'assolir que una decisió basada en votacions o l'opinió de la majoria, però és el que fa que els processos col·lectius siguin veritablement polítics. De nou, una política entesa de manera no convencional: «Hi ha gent que ens ataca dient que estem polititzades, però el Casal és política tota l'estona, participar-hi és fer política. La gestió cívica és política pura».

Aquestes dues visions de la política queden sovint confrontades en la relació del Casal amb l'Ajuntament, que demana constantment explicacions, però mai les dona: «controlen i limiten, però com ens autogestionem no s'interessen en què fem, més enllà de demanar indicadors, i després tarden deu anys a construir un Casal de

Joves».²⁹ El conflicte, «molestar molt», és la forma d'assolir una situació més equilibrada davant una relació de poder vertical, mentre que el conflicte amb el territori, amb les veïnes, «és horitzontal i depèn del diàleg, i si té base, doncs caldrà parlar fins que se'ns adormi la boca».

Sobre la cultura comunitària, l'Arantxa considera que com a Casal cal donar oportunitats als artistes del barri, que l'equipament funcioni com a plataforma per a ells, «tot i que a vegades això provoca una mica d'endogàmia, cal un equilibri entre programar grups locals i oferir al barri propostes que aquí no arribarien d'altra manera»:

A voltes hem portat bandes importants, però no com a simple consum cultural, sinó amb un missatge afí a qui som: un barri obrer que ha lluitat fins i tot per tenir autobusos, on la consciència de classe està bastant present, i al final és normal donar suport als músics del barri. A la perifèria, coses com protagonitzar l'agenda cultural del teu territori, assajar amb els col·legues o fer un programa a una ràdio lliure et canvien la vida.

La Irene fou la tercera persona entrevistada. Té trenta-quatre anys i la seva família és de Prosperitat, però des de fa un temps ella viu al barri de Roquetes perquè allà els preus de l'habitatge són més accessibles. Amb disset anys va començar a participar en el Casal de Joves; «tocava en una banda i ens vam assabentar que hi havia un buc d'assaig». Com a contraprestació, la gestora del Casal els demanava donar un cop de mà en l'organització dels actes de l'equipament i participar en els espais de decisió.

Anàvem a concerts de punk, a okupes, però per edat no ens deixaven entrar en molts llocs. Llavors, el Casal va ser tot un descobriment. Em va interessar bastant el rollo que hi havia, molt informal: es valoraven les propostes que hi arribaven, es decidia el dia a dia del Casal, la gent s'hi trobava per fer birres... No t'ho esperaves, la visibilitat que tenia el Casal de portes enfora era molt limitada, era un edifici de cinc plantes al carrer Joaquim Valls, si no hi entraves, no sabies què es feia allà.

La Irene va proposar a la gestora fer les pràctiques d'integració social al Casal, fent suport a la dinamització. «Pensava que podia ser un bon lloc on aprendre, encara que estigués més relacionat amb la part socioeducativa que amb la integració». Va començar a conèixer els espais de coordinació, a nivell de districte, i a entendre el moviment associatiu que hi havia: «teníem molta afinitat entre els casals de joves, i muntaven junts coses grosses: Carnaval, La Cultura Va De Festa, Nit d'Ànimes...», així com els col·lectius del mateix Casal de Joves de Prospe. «Aquell any [2004] vaig començar a jugar a rol, a fer artesanía... Estar allà et donava l'oportunitat de descobrir coses que no havies fet a la vida». Un cop acabades les pràctiques, va continuar participant en la

29 Per a més informació sobre el conflicte generat arran la construcció del nou Casal de Joves de Prosperitat, consulteu Rodríguez (2018).

gestora i en el grup de rol. Va sortir una oferta de feina i es va presentar; no va tenir sort, però quan va sortir una nova plaça, es va tornar a presentar i ara sí que va ser seleccionada. Era 2008 i

Prospe vivia una edat d'or de participació. Estaven sorgint moltes penyes [de Festa Major] que muntaven actes, la Feria de Abril, San Xibeco..., un fum d'esdeveniments que aglutinaven molta gent, i nosaltres érem els més joves. Vam muntar una LAN party, Lancelona, amb el suport de l'ICUB, on participava gent de tota la ciutat. També em vaig involucrar al festival de cinema Solo Para Cortos. Era molt interessant, perquè era una mena d'oci força diferent del que històricament s'havia fet al barri.

La Irene es desvinculà professionalment del Casal de Joves el 2017, però continuà com a voluntària al Solo Para Cortos i a la comissió de Festa Major, encara que «ja començava a pensar que havia de tancar cicle». Llavors començà a participar, sempre com a veïna, a altres espais del territori, com ara la Plataforma de Gestió Cívica, que li va servir per «entendre millor el llenguatge de l'administració: adjudicacions, convenis, temes jurídics... Aquí es parla molt de temes tècnics i teòrics, i això les entitats també ho necessiten». A finals de 2020 s'incorpora a la gestora del Casal de Barri, arran la ja esmentada crisi d'aquest equipament.

A la junta [de la PCA] hi havia molt poca gent, i la gestora gairebé ni existia, i és complicat que un equipament funcioni sense el seu principal espai de decisió. Llavors, la PCA va convocar a la comissió de Festa Major i altres entitats per comunicar que l'associació estava a punt de desaparèixer, i que calia cercar alternatives tant per a la gestió del Casal i el poliesportiu com per a la Festa Major, ja que administrativament operàvem amb el seu CIF. A la primera assemblea només hi vam acudir dues o tres persones noves, i vam començar a fer d'altaveu de la situació, contactant amb persones del barri que pensàvem que podrien tenir interès i sensibilitat per participar en un projecte així, perquè la PCA havia avisat, en la nostra opinió, a pocs sectors del barri. Per a la següent assemblea ja érem un grup de 14 o 15 persones noves, però inicialment no ens volien deixar entrar a la reunió, amb l'excusa de la covid. Al final, alguns membres de la PCA van intervenir i vam poder accedir-hi. Aquí vam explicar que si de debò volien un relleu, calia que fessin un pas al costat, ells tenien massa pes, i és difícil genera noves dinàmiques i que la gent s'hi incorpori si hi ha un lideratge tan marcat.

Un dels principals motius que la Irene troba per a la crisi de l'entitat és que s'hi havien prioritzat «les decisions de la PCA respecte de les de gestora, això dinamita la participació. Tenim junta perquè és un requisit legal, no hauria de tenir més poder». Tot i això, ella mateixa reconeix que tampoc té del tot clar la relació de l'assemblea gestora amb la resta de comissions en un projecte tan complex com el Casal de Barri:

Hi ha molts espais diferents de participació, molta gent participant-hi, però a la gestora no tant. Potser som nosaltres, les que venim del Casal de Joves, qui tenim una visió equivocada, potser no érem

conscients de la mida del projecte. Allà totes hi estàvem en tot, però no es pot comparar amb el volum de feina del Casal de Barri, això des de fora no ho vèiem. Crec que la gestora és on es decideix el més important, però cal replantejar-se l'autonomia que tenen les comissions. La gestora ha de ser útil i adaptar-se als cicles de treball del Casal. Hem de reflexionar sobre això, aterrar el seu funcionament, però és difícil, el dia a dia se'ns menja.

En canvi, el paper del Casal, com a equipament, és evident per a ella: apropar la cultura «alternativa, no de consum» al barri, i a banda s'ha de fer molta feina comunitària, quelcom a mitges entre l'administració i els veïns, especialment després de la covid. «Recolzar les xarxes de suport, facilitar la vida en comunitat, si no tindríem només un barri dormitori. Els casals recuperen la vida de barri, especialment els de gestió comunitària».

La cultura ha de ser de base, no cal portar grups que cobren 5.000 € quan n'hi ha al barri que necessiten suport. La cultura aquí és una eina més que un fi, si oblidem això perdem la part comunitària, que és la més important. Quant ens costaria, quant li costaria a l'Ajuntament un Prospe Beach o una Festa Major sense voluntaris? Si generes espais i crees recursos, si hi poses mitjans, la gent s'organitza. La pregunta no és si fem cultura de qualitat, la pregunta és què genera aquesta cultura.

En aquest context, la funció de l'administració és facilitar; «la gestió comunitària no és una decisió seva, és una herència que s'ha lluitat, però a l'Ajuntament l'interessa, el voluntariat suposa un estalvi econòmic, i són projectes exitosos». Són els límits de la relació entre administració i entitat, la qüestió del poder, «on no estem d'acord». En la seva opinió, el Districte fiscalitza, exigeix molt, i el Casal no para d'assumir tasques que li pertoquen a l'administració, donant suport al sindicat d'habitatge o a la xarxa d'aliments: «els serveis socials estan desbordats; si l'Ajuntament no hi posa recursos, deixarem de ser un centre cultural i ens convertirem en un espai purament assistencial».

L'Adam fou la darrera persona entrevistada. Té trenta-un anys i treballa com a tècnic de comunicació d'un espai cultural. Va néixer a la Prosperitat i hi viu, actualment, però la seva família va residir molts anys al barri de Roquetes. Sempre ha estat vinculat a espais associatius, i des de la tardor de 2021 participa en la gestora del Casal de Barri, però per l'horari de feina no pot col·laborar tant com li agradaria.

Després de la pandèmia vaig sentir que estava desconnectat del barri, i el Casal [de Barri] era un espai interessant per no perdre aquest vessant participatiu. El projecte em resultava interessant perquè hi havia un procés de canvi a nivell de gestora i PCA, un relleu generacional amb gent de la meua edat, propera, i això em va motivar a fer un pas endavant.

Com el Fran, l'Adam ha estat al cau i al Casal de Joves, «un espai similar i alhora diferent», on es tenia una concepció del Casal de Barri llunyana i amb una gestora envellida: «Cau i Casal de Joves són entitats amb cicles curts. La dinàmica del Casal de Barri ens resultava estranya perquè el gestionava gairebé la mateixa gent des de feia dècades». Reconeix, però, que això també es pot deure al fet que «el Casal de Barri col·labora amb moltes entitats, això allarga la vida associativa; els espais de participació estan connectats de diferents maneres als trams vitals, es pot anar canviant».

El cicle de l'Adam pel cau va durar dels 8 als 18 anys, passant d'usuari a monitor. Va ser durant aquesta etapa de monitor quan va descobrir la ràdio lliure Línia 4, que es reunia al Casal de Joves. «Va ser un xoc, el Casal de Joves i el cau eren dos models associatius diferents. El Casal em va obrir la visió a una gestió assembleària molt més habitual». Com a part de la ràdio, va començar a participar en l'assemblea gestora del Casal, incorporant-se finalment a la junta de l'equipament.

Van ser anys turbulents, el casal s'acabava de moure als mòduls i com a gestora estàvem en plena baralla amb el Districte per aconseguir un nou edifici. A nivell personal això em va dur a entrar en contacte amb altres entitats, perquè ja no era una lluita només dels joves, sinó de tot el barri. Vaig conèixer l'associació de veïns, el Casal de Barri i altres entitats. Tot i ser una situació desagradable de viure, fou positiva per fer xarxa i conèixer més el territori.

Quan la PCA va fer la crida per entrar als espais de participació del Casal de Barri, l'Adam va plantejar-se que potser era el moment de donar el relleu en el Casal de Joves i entrar a un nou espai, però en el context de la pandèmia li va costar una mica trobar el moment per fer-ho. Finalment, «quan vam començar a sortir de tot plegat» es va animar, però sense perdre de vista que, com també deia el Fran, independentment de l'espai, «al final participes en el barri».

Potser vas a un consell de barri a reclamar un nou casal, però també reclames que es porti a terme el pla de la Plàstica Flor que demana l'associació de veïnes, o dones suport a la comunitat islàmica en el conflicte del carrer Japó.³⁰ Que aquesta xarxa existeixi és important, perquè al final els projectes estan separats, però l'ideari en molts punts és compartit.

Respecte de la gestora, l'Adam també descarta la idea que aquesta és una comissió de comissions, al contrari: lluny de ser un espai tècnic, hauria de ser «l'espai polític per excel·lència; potser sí que haurien de participar totes les comissions, però al final és l'espai de decisió, obert a tothom, vingui al Casal sovint o puntualment».

30 El 2017, l'obertura d'un oratori islàmic al carrer Japó va provocar les protestes de certa part del veïnat, acompanyat per organitzacions d'extrema dreta (Crespo, 2018).

És un espai de debat, de decisió i d'avaluació. Aquests són els seus fonaments. S'ha de parlar del que passa al barri i a l'entitat, del dia a dia del Casal, del que es vol oferir al barri i també del que volem rebre, i decidir com volem assolir aquestes fites. És un espai del barri. Evidentment, hi ha gent que està més implicada, i això genera unes dinàmiques determinades, però al final és un espai del barri.

Per a ell, la principal dificultat de la relació del Casal amb el Districte és que aquesta «no deixa de ser una entitat política que canvia contínuament, cada cop que hi ha eleccions». Les entitats, tot i la seva heterogeneïtat, són més estables, tenen valors transversals que es mantenen en el temps. La relació ideal entre totes dues organitzacions hauria d'estar basada en el respecte de l'Ajuntament «cap a les decisions del barri, cap a la seva autogestió; que tècnics i polítics tinguin clar com és el barri on treballen». Això, però, no sempre succeeix:

És una lluita de legitimitats. Com a Casal, tenim la legitimitat de ser un òrgan totalment obert i transparent, assembleari, qualsevol persona hi pot participar o proposar coses, tenim pes per fer-nos escoltar... L'Ajuntament ve amb la legitimitat d'haver estat escollit democràticament. Aquí hi ha un xoc clar, i el que fa el regidor és dir «a mi m'han votat per dir-te el que has de fer». A vegades, el Districte ens diu que no a certes coses només perquè al regidor de torn li sembla que es podria fer d'una altra manera o que la nostra opció no és correcta, encara que l'hàgim treballat molt i s'hagi consensuat amb moltes entitats diferents. Allò que la gestió comunitària reivindica de manera radical és que la gent del barri sap més del barri que la gent que gestiona el barri. Calen figures tècniques, és clar, però aquestes estan per acompanyar. Amb el Casal de Joves, nosaltres no érem arquitectes, però sabíem les necessitats que teníem d'espais, i treballant conjuntament amb els tècnics de l'Ajuntament vam arribar on volíem. Els tècnics haurien d'escoltar els equipaments i a partir d'aquí desenvolupar les seves propostes, no al revés.

Els conflictes amb el veïnat, per altra banda, esclaten, en la seva opinió, quan hi ha manca de comunicació. «No per opacitat, sinó per falta de temps: la dinàmica associativa consumeix gran part del temps i energia de la gent que s'hi dedica; el temps que hauríem de dedicar a transparència i comunicació s'acaba dedicant a altres coses». La gestió comunitària de la cultura, però, «és radicalment democràtica, els recursos del Casal són els recursos del barri, gestionats de manera assembleària i transversal». En definitiva:

És cert que podríem donar més suport a les disciplines minoritàries. També hem de trobar l'equilibri entre les propostes de qualitat de fora del territori i els artistes del barri que, malgrat no tenir en general propostes tan potents, convoquen molta gent i generen comunitat. Però aquesta cultura comunitària no surt en un dia. Per exemple, aquest any vam programar a Festa Major un recital de poesia. No s'havia fet mai, però hi assistiren 40 o 50 persones; és un punt de partida per animar a altra gent del barri que també escriu i potser no sap com mostrar la seva obra. Perquè ni ens plantejem que hi hagi diferències entre una cultura professional i una cultura amateur, de la mateixa manera que considerem la gestió

cultural comunitària tan vàlida com la gestió cultural «professional». A mitjà i llarg termini, la cultura de base és una de les principals formes que tenim d'incidir en l'agenda política local.

9. CONCLUSIONS

Al llarg del present treball, hem comprovat que l'assemblea gestora del Casal de Barri Prosperitat és el seu principal espai de participació i decisió; un espai que es caracteritza fonamentalment per estar obert a tothom i basar-se en el consens. És, alhora, un espai de seguiment de tot el que passa al Casal— i, en menor mesura, al barri— i l'espai d'incidència política amb les institucions. De fet, el primer rol esmentat (la gestora com a espai de seguiment) està encara en revisió a l'equipament, i hi ha debat sobre quina ha de ser la seva relació amb les altres comissions i grups de treball. A banda, aquest paper de la gestora com a espai de supervisió també deixa sovint poc de temps i energia per als debats més polítics, que es veuen fagocitats per les urgències del dia a dia.

L'assistència mitjana a les gestores durant el darrer any i escaig (que no arriba a les 12 persones, quan el nombre de persones que passen puntualment o participen amb assiduitat en els diversos espais del Casal és moltíssim més gran), també deixa clar que aquesta assemblea gestora posa en joc altres motivacions per participar-hi; la majoria, com hem vist a les entrevistes, relacionades amb la cultura participativa del territori, el compromís amb el barri o els interessos personals per participar activament en la creació de polítiques democràtiques i de transformació. És veritat que en cert sentit sí que s'hi espera l'assistència de tots els col·lectius del Casal, però hem vist que això no passa gairebé mai i que, a més, hi ha gent que només participa aquí. En definitiva, hem comprovat que la gestora és realment «el principal espai de decisió», no perquè així ho reconegui la PCA o ho digui la web del Casal, sinó perquè en la pràctica la gestora representa efectivament l'essència de la gestió comunitària.

El consens com a forma de presa de decisions és una de les claus del caràcter polític de la gestora, i dels seus conflictes interns: la gestora no pot deixar de ser un espai flexible que s'ha de saber adaptar als ritmes i necessitats de l'equipament i del barri, però la voluntat de fer una gestió eficient del Casal xoca amb la necessitat de temps per desenvolupar els debats i arribar a acords. Les persones contractades laboralment treballen fonamentalment per l'assoliment d'aquests acords, marcant una distinció clau entre les decisions tècniques, preses en un context ja acotat per les decisions de la gestora i necessàries per assolir objectius, i les decisions polítiques, que prenen les persones voluntàries a l'espai de l'assemblea gestora, per determinar les línies d'actuació de l'equipament i, en definitiva, el seu tarannà social. Aquest vessant polític, per tant, i com també hem vist en l'anàlisi de les xarxes socials, no estaria relacionat tant amb un discurs explícit com amb les formes de governança que la mateixa gestió comunitària desplega.

Aquest funcionament no només valora la importància de la participació, sense la qual la gestió comunitària és inviable, sinó també el caràcter polític de la gestió comunitària, en el sentit que les decisions veritablement importants i que donen sentit a l'espai són aquestes que hem anomenat polítiques. Aquesta idea de l'assemblea

com a comissió de comissions, és a dir, com a espai funcional o de coordinació, ha quedat ràpidament descartada tant a l'observació participant com a les entrevistes. Evidentment, és un espai de coordinació, però el seu tret fonamental no és aquest, sinó el seu caràcter polític, una política que hem definit com la gestió de la cosa comuna, de la comunitat.

Per això els temes més funcionals (manteniment, per exemple), a la gestora, queden en segon pla respecte de la programació cultural o les relacions amb el territori i, sovint, quan adquireixen importància, és deu al fet que deixen de ser temes estrictament tècnics per esdevenir polítics (com, per exemple, la manca d'equipaments al barri). Com hem vist amb els conflictes del Casal de Joves o el solar de la Plástica Flor, la comunitat no entén que la decisió de construir un nou equipament o les característiques d'aquest quedin en mà de polítics professionals, ja que des de la visió de la gestió comunitària el seu paper és exclusivament tècnic. Aquestes decisions pertanyen al territori, que malgrat els seus propis conflictes, o potser partint d'ells, s'organitza de manera horitzontal per reclamar millores, tant materials com simbòliques, en les seves vides, i per reivindicar-se com a subjecte polític amb capacitat i voluntat per decidir quines han de ser aquestes millores, i com assolir-les. És des d'aquest marc que s'ha d'entendre la gestió comunitària al Casal: la cultura funciona aquí gairebé com un «fet social total», que permet accedir a través d'ell a tota una societat (Giobellina Brumana, 2009, p. 31).

Respecte del concepte de gestió comunitària, la bibliografia revisada no aprofundeix en el punt clau d'aquest model: les relacions de poder que s'hi estableixen entre els actors socials (una carència ja identificada en la revisió de l'estat de la qüestió). Han sigut les entrevistes en profunditat les que han deixat veure el paper clau del conflicte en la gestió comunitària: conflicte amb les institucions, «una lluita de legitimitats», on el nus gordià de la qüestió, com enuncien explícitament Font, Ojeda i Urbano (2015), és que equipaments i recursos públics són béns comuns, no recursos de l'administració, i on a més es reivindica que les persones que viuen al territori han de ser qui gestionin aquests espais, perquè saben les necessitats que hi ha. És el mateix significat del mot «política» el que està damunt la taula: una política professionalitzada que considera que prendre decisions és precisament la seva competència, versus una política quotidiana que reclama el dret de les persones a decidir comunitàriament com haurien de ser els seus barris i les seves vides.

El conflicte és també un factor clau en les relacions del Casal amb el territori, però aquest té més a veure amb la incapacitat dels projectes d'explicar-se i arribar adequadament al veïnat. Com millorar la comunicació, l'obertura al barri i la participació veïnal són debats sempre en curs als espais de gestió comunitària, ja que la participació té cicles i evoluciona amb el mateix territori i els mateixos equipaments. És un debat que no té fi, i al qual les entitats gestores sempre han d'estar disposades. Inclús hem vist com el conflicte és un motor de canvi en els mateixos espais participatius, com és el cas dels desacords entre les diferents generacions activistes al barri. El context de la crisi de participació —agreujada per l'esclat de la crisi sanitària— i el relleu generacional ha resultat ser un moment interessantíssim per a una recerca com aquesta. També és cert que algunes de les persones

entrevistades han reconegut que, un cop incorporades als espais de decisió del Casal de Barri, han entès la magnitud del projecte; part de les mancances de transparència de l'antic grup motor queden justificades per la dificultat de gestionar un projecte que mou tants recursos i persones. Hem vist també que la importància del Casal de Barri només s'entén en el context de les xarxes de suport i de complicitat que s'hi generen amb el treball voluntari a equipaments, entitats i col·lectius. Participar en la gestora és participar en el barri, i per al barri.

Respecte de les característiques de la cultura comunitària, al marc conceptual s'establí certa relació entre aquesta i les pràctiques artístiques amateur. No obstant això, amb les entrevistes també hem vist que la gestió comunitària va més enllà d'aquesta dicotomia; la professionalització de la cultura és una qüestió que queda en segon pla, no resulta rellevant en aquest context. Igualment, hem definit inicialment la cultura comunitària com a democràcia cultural, i ho és, però també hi ha, en cert sentit, democratització cultural, ja que un dels objectius del Casal és portar disciplines i propostes que d'una altra manera no arribarien al barri.

Tot i que aquests espectacles es poden gaudir com a simple «consum» cultural, no trobem el paternalisme o classisme que a voltes afecta la programació impulsada des d'institucions o equipaments municipals, externalitzats, als barris de perifèria. No se cerca la «creació» de públics com a futurs consumidors: és el mateix procés assembleari de programació comunitària el que posa clarament aquestes propostes en l'òrbita de la democràcia cultural. Si, com diu Coelho (2015, p. 49), l'acció cultural és «el conjunt de mesures i disposicions que creen les condicions perquè les persones inventin les seves metes», la gestió comunitària és sense cap mena de dubte acció, i no consum.

Llavors, és la gestió comunitària, en el cas del Casal de Barri Prosperitat, una eina de transformació social on la cultura, entesa de manera crítica i no com a producte de consum, serveix per qüestionar les relacions de poder entre ciutadania i institucions? Hem d'anar per parts: al Casal de Barri la cultura és absolutament una eina de transformació social, sí; i al Casal, també, la cultura s'entén de manera crítica i no com a producte de consum, ho hem vist. Ara bé, ja no considero que aquesta cultura crítica serveixi per qüestionar les relacions de poder entre ciutadania i institucions. Amb això no vull dir que aquestes relacions no es posin en dubte, al contrari, això passa tota l'estona, però no és l'objectiu de la gestió comunitària. En tot cas, és una conseqüència, o un requisit, de la perspectiva comunitària. L'objectiu principal, ja ho hem dit, seria crear les condicions perquè les persones inventin, des del treball comunitari, les seves metes, però no només en el context cultural, sinó en tots, i això, també ho hem dit, és fer realment política.

Mitjançant quins mecanismes podem assolir això? Com hem vist, és el funcionament assembleari, fonamentat en el debat, el consens i el mutu acord, del principal espai de decisió del Casal, la gestora —i no tant l'espai en si mateix—, el que atorga el caràcter obertament polític a la gestió comunitària de la cultura, així com l'aplicació d'aquest assemblearisme a les relacions en xarxa entre les diverses entitats del barri, el districte o la ciutat.

Podríem considerar aquest assemblearisme com una mena de democràcia radical l'ideal de la qual potser s'aproparia a això que David Graeber (2021, p. 93) anomenà «zones d'improvisació cultural»: espais «generalmente al margen del control de los Estados, donde gentes muy diversas, contradicciones y experiencias diferentes, se ven obligadas a encontrar formas de entenderse».

Aquesta nova hipòtesi podria ser un bon punt de partida per intentar aplicar l'estructura i tècniques d'aquesta recerca a l'estudi d'altres espais de gestió comunitària de la cultura al districte de Nou Barris, amb la intenció de generar, com s'explica als objectius, una línia d'investigació que abordi en profunditat el fenomen.

10. REFERÈNCIES

10.1. Bibliografia

Abeyà, M. [Mercè]. (2019). *La Prosperitat: arrels històriques*. Comissió del centenari de la Prosperitat.

Bourdieu, P. [Pierre]. (2007). *El sentido práctico*. Siglo XXI.

Castro, M. [Mauro] i Rodrigo, J. [Javier]. (2018). *Gestió comunitària de la cultura a Barcelona. Valors, reptes i propostes*. Institut de Cultura de Barcelona.

Fisher, M. [Mark]. (2018). *Realismo capitalista: ¿No hay alternativa?*. Caja Negra.

García Aristegui, D. [David]. (2014). *¿Por qué Marx no habló de copyright? La propiedad intelectual y sus revoluciones*. Enclave de libros.

Giobellina Brumana, F. [Fernando]. (2009). El don del ensayo. A: Mauss, M. [Marcel]. *Ensayo sobre el don. Forma y función del intercambio en las sociedades arcaicas*. Katz.

Graeber, D. [David]. (2021). *El Estado contra la democracia*. Errata naturae.

Grup de Treball Desbordes de la Cultura. (2017). *Desbordar Barcelona. Un relat alternatiu de la cultura a la ciutat*. Pol·len.

Hobsbawm, E. [Eric] i Ranger, T [Terence]. (1983). *The Invention of Tradition*. Cambridge University Press.

Lessig, L. [Lawrence]. (2005). *Cultura libre. Cómo los grandes medios usan la tecnología y las leyes para encerrar la cultura y controlar la creatividad*. LOM.

Ostrom, E. [Elinor]. (1990). *Governing the Commons. The Evolution of Institutions for Collective Action*. Cambridge University Press.

Rowan, J. [Jaron]. (2016). *Cultura libre de Estado*. Traficantes de Sueños.

10.2. Bibliografia web

Ajuntament de Barcelona. (2018a). *La gestió cívica dels béns comuns urbans. Criteris per al disseny d'una política municipal* (darrera consulta: 12 de juny de 2022). Gabinet Tècnic de Programació.

https://ajuntament.barcelona.cat/participaciociudadana/sites/default/files/documents/informe_criteris_per_a_una_politica_municipal_de_gestio_civica_definitiu.pdf

Ajuntament de Barcelona. (2018b). *Pla Municipal d'Acció Comunitària 2018-2022* (darrera consulta: 6 de juny de 2022). Direcció d'Acció Comunitària.

https://ajuntament.barcelona.cat/acciocomunitaria/sites/default/files/documents/plamunicipalac2018-2022_web_1.pdf

Ajuntament de Barcelona. (s.d.a). *Consell de Barri* (darrera consulta: 28 de maig de 2022). Districte de Nou Barris.

<https://ajuntament.barcelona.cat/noubarris/ca/lajuntament/participacio/consell-de-barri>

Ajuntament de Barcelona. (s.d.b). *La nostra identitat* (darrera consulta: 28 de maig de 2022). Direcció d'Acció Comunitària.

<https://ajuntament.barcelona.cat/casalsdebarri/ca/qui-som-i-que-fem/la-nostra-identitat>

Ajuntament de Barcelona. (s.d.c). *La Prosperitat* (darrera consulta: 17 de juny de 2022). Districte de Nou Barris.

<https://ajuntament.barcelona.cat/noubarris/ca/el-districte-i-els-seus-barris/la-prosperitat>

Ben Andrés, L. [Luis]. (2014). Políticas culturales (darrera consulta: 12 de juny de 2022). A Catalán Romero, S. [Salvador] i González Rueda, A. J. [Antonio Javier]. *Manual Atalaya de apoyo a la gestión cultural*. Observatorio Cultural del Proyecto Atalaya.

<http://atalayagestioncultural.es/capitulo/politica-cultura/politicas-culturales>

Cantó-Milà, N. [Natàlia] (2012). *Mètodes d'investigació en ciències humanes i socials* [recurs d'aprenentatge] (darrera consulta: 12 de juny de 2022). Recuperat del Campus de la UOC, aula virtual.

https://materials.campus.uoc.edu/daisy/Materials/PID_00192964/pdf/PID_00192969.pdf

Casal de Barri Prosperitat. (2021, 27 de juliol). *Concurs per a la gestió del servei de bar cafeteria del Casal de Barri de Prosperitat* (darrera consulta: 29 de maig de 2022).

<https://www.casalprospe.org/esdeveniments/concurs-la-gesti%C3%B3-del-servei-de-bar-cafeteria-del-casal-de-barri-de-prosperitat>

Casal de Barri Prosperitat. (s.d.a). *El Casal* (darrera consulta: 17 de juny de 2022).

<https://casalprospe.org/content/el-casal>

Casal de Barri Prosperitat. (s.d.b). *Gestió* (darrera consulta: 15 de juny de 2022).

<https://casalprospe.org/content/gestora>

Casal de Barri Prosperitat. (s.d.c). *Gestora* (darrera consulta: 26 de maig de 2022).

<https://casalprospe.org/content/gestora>

Casal de Barri Prosperitat. (s.d.d). *La Prosperitat Cultura en Acció* (darrera consulta: 15 de juny de 2022).

<https://casalprospe.org/content/la-prosperitat-cultura-en-acci%C3%B3-2-pk2>

Casal de Barri Prosperitat. (s.d.e). *Objectiu* (darrera consulta: 14 de juny de 2022).

<https://casalprospe.org>

Casal de Barri Prosperitat. (s.d.f). *Què és* (darrera consulta: 14 de juny de 2022). <https://casalprospe.org>

Casal de Barri Prosperitat. (s.d.g). *Serveis* (darrera consulta: 15 de juny de 2022).

<https://casalprospe.org/content/serveis>

Casal de Barri Prosperitat. (s.d.h). *Programació* (darrera consulta: 15 de juny de 2022).

<https://casalprospe.org/content/programaci%C3%B3>

Casal de Barri Prosperitat [@casalbprospe]. (s.d.i). *Publicacions* [perfil d'Instagram]. Instagram (darrera consulta:

14 de juny de 2022). <https://www.instagram.com/casalbprospe>

Castellanos Pineda, P. [Patricia] (2014). *Les tècniques d'investigació en la recollida de dades* [recurs d'aprenentatge] (darrera consulta: 6 de juny de 2022). Recuperat del Campus de la UOC, aula virtual.

https://materials.campus.uoc.edu/daisy/Materials/PID_00215222/pdf/PID_00215212.pdf

Coelho, T. [Teixeira]. (2015). *El concepte de cultura en la política cultural* [recurs d'aprenentatge] (darrera consulta: 12 de juny de 2022). Recuperat del Campus de la UOC, aula virtual.

https://materials.campus.uoc.edu/daisy/Materials/PID_00214699/pdf/PID_00214705.pdf

Coordinadora Cultural 9B. (s.d.). *Finalitat* (darrera consulta: 29 de maig de 2022).

<https://coordinadoracultural9b.wordpress.com/finalitat>

De San Nicolás, M. [Marta] i Rodríguez, R. [Ruth]. (2019, 11 de juliol). *25 anys de convivència i esport a la "platja" de la Prosperitat* (darrera consulta: 2 de juny de 2022). Betevé.

<https://beteve.cat/estils-de-vida/prospebeach-25-anys-convivencia-esport-platja-prosperitat>

Crespo, A. [Adrián]. (2018, 16 de març). *Brot feixista al carrer Japó* (darrera consulta: 17 de juny de 2022).

Directa. <https://directa.cat/brot-feixista-al-carrer-japo/>

Fernàndez, A. [Anna] i Miró, I. [Ivan]. (2016). *L'economia social i solidària a Barcelona* (darrera consulta: 12 de juny de 2022). La Ciutat Invisible.

https://www.laciuatinvisible.coop/wp-content/uploads/2016/02/essb_def3.pdf

Font, J. [Judit], Ojeda, H. [Helena] i Urbano, X. [Xavier]. (2015, 3 de març). *La gestió comunitària dins de l'economia social i solidària* (darrera consulta: 6 de juny de 2022). Nativa.

<https://nativa.cat/2015/03/la-gestio-comunitaria-dins-leconomia-social-i-solidaria>

Gil, A. [Andrés]. (2015, 13 de juny). *Qué significa el "Omnia sunt communia!" con el que han prometido el cargo concejales de Carmena* (darrera consulta: 12 de juny de 2022). elDiario.es.

https://www.eldiario.es/politica/omnia-communia-investigacion-manuela-carmena_1_2623960.html

Hernández, S. [Sergi]. (2021a). *La vaga dels semàfors: les dones de la Prosperitat en lluita per evitar accidents* (darrera consulta: 16 de juny de 2022). Betevé. <https://beteve.cat/va-passar-aqui/vaga-semafors>

Hernández, S. [Sergi]. (2021b). *L'estafa dels pisos de la Prosperitat* (darrera consulta: 17 de juny de 2022). Betevé.

<https://beteve.cat/va-passar-aqui/vaga-semafors>

Laín Escandell, B. [Bru]. (2015). Bienes comunes, nuevos cercamientos y economía política popular. *Política y sociedad*, 52(1), 99-124. <https://revistas.ucm.es/index.php/POSO/article/view/45425/45675>

López, H. [Helena]. (2009, 28 de juny). *El comité de apoyo a Nicaragua de Nou Barris celebró ayer sus 25 años* (darrera consulta: 2 de juny de 2022). El Periódico.

<https://www.elperiodico.com/es/barcelona/20090628/comite-apoyo-nicaragua-nou-barris-113714>

Mansilla, J. [José]. (2018). Vecinos en peligro de extinción. Turismo urbano, movimientos sociales y exclusión socioespacial en Barcelona (darrera consulta: 12 de juny de 2022). *Pasos. Revista de Turismo y Patrimonio Cultural*, 16(2), 279-296. <https://doi.org/10.25145/j.pasos.2018.16.020>

Martínez i Pauné, M. [Meritxell]. (2014, 19 de novembre). *San Xibeco, o com inventar una tradició* (darrera consulta: 12 de juny de 2022). La Vanguardia.

<https://blogs.lavanguardia.com/districte-onze/2014/11/19/san-xibeco-o-com-inventar-una-tradicio-91787>

Ojeda, H. [Helena]. (2014, 8 de febrer). *La cultura transgènica* (darrera consulta: 12 de juny de 2022). Nativa.

<https://nativa.cat/2014/02/la-cultura-transgenica>

Plataforma de Gestió Ciutadana de Barcelona. (2012). *La gestió ciutadana d'equipaments públics*. 2n congrés d'associacions de Barcelona. Memòria 2010-2011 (darrera consulta: 12 de juny de 2022).

<https://www.cab.cat/sites/default/files/MEMORIA-visualitzaci%20final.pdf>

Plataforma de Gestió Ciutadana de Barcelona. (2021, 22 de novembre). *Manifest en relació a la gestió cívica directa* (darrera consulta: 6 de juny de 2022). La Lleialtat Santsenca.

<https://lleialtat.cat/wp-content/uploads/2021/11/2021-Plataformagestiociadana.pdf>

Prosperitat Cultura en Acció 2. (2021). *Qui és la Peca?* (darrera consulta: 17 de juny de 2022).

<http://peca2.org/qui-es-la-peca>

Rodriguez, R. [Ruth]. (2018, 16 de novembre). *La construcció del nou Casal de Joves de la Prosperitat, bloquejada* (darrera consulta: 16 de juny de 2022). Betevé.

<https://beteve.cat/societat/veins-prosperitat-apressen-ajuntament-illa-ideal-plastica-flor>

Rodriguez, R. [Ruth]. (2021, 28 d'abril). *Veïns de la Prosperitat apressen l'Ajuntament per fer realitat l'illa de la Ideal Plàstica Flor* (darrera consulta: 2 de juny de 2022). Betevé.

<https://beteve.cat/societat/veins-prosperitat-apressen-ajuntament-illa-ideal-plastica-flor>

Sánchez de Serdio, A. [Aida]. (2013, 28 de novembre). *Art comunitari* (darrera consulta: 12 de juny de 2022).

Polièdrica. <https://www.poliedrica.cat/es/art-comunitari>